14

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

SENUM AFFECTIBUS,

Quam
DEO CLEMENTER BENEDICENTE,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, AC DUCATUS MAGDEBURGICI GUBERNATORE, RELIQUA;
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE
DN. GEORGIO ERNESTO STAHL,
MED. D. EJUSD. ET RER. NATUR. PROFESS. PUBL. ORDIN.
ACAD. NAT. CUR. COLLEG. LONG. DIGN. p. t. FACULT. MEDIC.
DECANO SPECTATISSIMO,
DN. PATRONO, PRÆCEPTORE, AC PROMOTORE SUO
omni obſervantiæ cultu proſequendo.

PRO GRADU DOCTORALI

Summisque in ARTE Salutari Honoribus Juribus & Privilegiis legitime obtinendis
D. April. Anno MDCCX.
IN AUDITORIO MAJORI
publice ventilabit
JOHANNES CONRADUS MICHAELIS,
Wormatiâ Palatinus.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Literis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr.

PROOEMIUM.

Quid eſt, interrogat Seneca, *quod nos alio tendentes alio trahit?* Et ſubjicit ibi quidem ſatis appoſite reſponſionem, quam neque nos in dubium adducere ſuſceperimus. Et certe, quadraret illa etiam ex parte ad negotium, quod nunc in animo habemus evolvere; dum ſanè vix alia certior ratio aſſignari poteſt, quamobrem ab aliis quidem laudetur hoc, & elogiis ornetur, ab aliis autem contumelia afficiatur, atque contemptim habeatur, niſi ſola illa ſanæ rationis aberratio & eclipſis, quæ ne quidem diverſos, nedum magnopere differentes, reſpectus, intelligere, aut æſtimare, valeat. Quis enim neſcit, & vel inter ſcholarum ſcabella non audivit, jam de Tragicis cothurnis ſeriò concelebratam, SENECTUTIS laudem; ubi vel ſolum illud: σοφώτατον χρόνος vel trium: ætatum incremento illuſtris, *Neſtoris* prudentia: vel illud: *Mens, & ratio, & conſilium in ſenibus eſt*: etiam pueris occinuntur; Jam vero illud è Comico ſocco, ſenes pro pueris decipi, etiam à pueris, & exagitari, jam pro bis pueris declarari. Non tamen hoc jam agemus, ut Philoſophi noſtri encomium, huic mortalitatis à ſe ipsâ dis-

ſidio, vindicemus; imo nec illud quidem, ut ipſam ejus quæſtionem, ad ſenectutem referamus, quæ nos etiam aliò tendentes aliò trahat: ſed noſtro potius ſtrictiori conſiderandi ſcopo invigilantes, illa maxime elucidare cordi habebimus, quæ Senectutem *Medicæ* conſiderationi velut objiciunt, & non tam præjudiciis, quam verioribus quibusdam reſpectibus aliqua huic ætati imminentia incommoda, conſiliis & auxiliis *Medicis* omnino offerunt & commendant. Unde quidem, potius ipſa deductione quam prolixo præloquio, proſequemur SENUM AFFECTUS, nempe qui *Medicæ* imprimis curæ & tutelæ ſubſidia præſtolari ſentiuntur, eorumque tam hiſtoriam atque veriores cauſas, quam convenientia etiam illis conſilia & auxilia, commemorare, cordi habebimus. Deum autem T. O. M. ut propoſito noſtro ex alto benedicere dignetur, ſupplicibus precibus invocamus.

I.

UT in tota vita humana, non ſatis conſideratè & cum juſta circumſpectione obſervatæ adeoque firma & conſtante experientia ſtabilitæ, aſſertiones, eidem fundamento innituntur, quod adoleſcentulis evertere & everrere nituntur ſeduli moderatores; nempe temerariæ concluſionis, ex inconſultis præmiſſis educendæ, præcipitantiæ: Ita vanum certè eſſet, inanibus votis optare, ne hæc labes tam latè mortalia ingenia obſideret: poſtquam nihil certius notum, & vel æternæ veritati conſentaneum exiſtit, quam hoc ipſum, quod ex illis, quæ publicè, & à maxima hominum plebe, pro ratis habentur, plurima hoc defectu laborent, ut non niſi è minimâ ſui parte, & ſub certis ſolum aliquibus reſpectibus, tanquam ex obliquo, aliquem veritatis radium, vel exhibeant, vel admittant. *Senectutem ipſam eſſe morbum*; tam communis eſt opinio, ut etiam

in

in proverbium plane abierit. Cui cum ſano ſenſu, univerſalis etiam experientia paſſim contradicat, mirari fas eſſet, unde hoc initia ſua ſumſerit? niſi adhuc periculoſius quiddam, jam ab ipſo quaſi ſummo Artis Antiſtite orbi perſuaſum eſſet, nempe, quod *Totus homo, à nativitate, morbus exiſtat.* Quid mirum ergo, ſi etiam *ſenex*? & ſi ab ipſa *nativitate*, etiam ultimo, & *denaſcendi* tempore.

II.

Quamvis autem nemo ignoret, quod utique *Senium, impotentias* aliquas, & *activitatum* juvenilium decrementa, ſecum ferat: Vix tamen propterea, ſalva æquitate ita ſimpliciter *morbidæ* paſſioni hoc adſcribi merebitur: Niſi quidem etiam *infantiam, pueritiam, adoleſcentiam*, eadem notâ afficere velimus; eodem argumento, quod hæ ætatum periodi, variis energiis impares exiſtant, quæ *virili* vigori competere ſentiuntur. Enimvero, ut in ſcholis eloquuntur, quod magis & minus non variet ſpeciem: Ita certe in his etiam negotiis, nullo æquo jure, tota ſtatim ſpecies tolletur, imò contrarium ejus, nempe *morbus*, in locum *ſanitatis* ingeretur, ſi non eadem, quæ *Vir* vegetus valet, etiam *ſenex*, *adoleſcens*, *puer* poſſit. Nec etiam *tenerior* quicunque, *morbo* propterea laborare cenſendus erit, ſi non eadem poſſit, quæ *bajulus* robuſtus.

III.

Unde certe ante omnia, in hujusmodi negotiis, prudenter diſpicere convenit, quid revera, tanquam magis *directè* atque *propriè*, alicui adſcribendum veniat; quid vero per *indirectum*, & magis quacunque *occaſionali* ratione, eidem impendeat. *Directè* certè conſiderata ſenectus, juſtis progresſibus, è ſana & robuſta beneque ordinatâ prægreſſa ætate ſucceſſus ſuos adepta, innumeris, ſanè vero numero admodum præpollentibus, exemplis, obſervatur, citrà verè dicendam *morbidam* læſionem, ſuæ periodi *activitati*, egregiè inſiſtere: Neque verè *pasſiva*, energiarum veræ *ſanitatis*, impedimenta aut detrimenta, tanquam proprio ſuo *vitio* experiri. Quem enim circumſpectum fallere poteſt, quod maximus nu-

merus *ſenum* paſſim obſervetur, qui à prægreſſarum ætatum juſto atque verè *ſano, robore*, ſed & ſimul *uſu*, energiæ ſanitatis; ad hanc etiam ætatem, non ſolum afferant, ſed ſibi etiam afferant atque ſervent, ita egregiam *conſtantiam* proportionum activitatis ſanitatem decentis, ut ad *ſeptuageſimum*, quin *octuageſimum* prorſus annum, verè dicendis *morbis*, non magis obnoxii ſentiantur, quam quicunque demum etiam junior, robore non peculiariter excellens atque eminens. Adeò etiam, ut ſubinde, ne *intemperantibus* quidem auſibus, & qui nullius ætatis *vigori*, aut potius toti *ſanitati* in ſe ſumtæ, impunè objiciantur, ita eximie perturbentur, ut propterea huic ſoli ætati illud adſcribi mereatnr, quin etiam juniores ætatis gradus *adoleſcentia*, nedum *pueritia*, paria, imò majora incommoda, à talibus iisdem experiantur.

IV.

Tanto juſtius itaque omninò fuerit, in veras rationes quovis modo inſpicere; quibus hic aliquid, & quousque, imputare, ſalva veritate juſtum æquumque eſſe poſſit; Ut tum *ſenectutis ſanitati*, tum etiam *morborum poteſtati*, limites ſui atque ditiones deſcribantur, & quid à quolibet horum exſpectare jus fasque eſſe poſſit, juſtæ atque providæ ſolertiæ dilucescere poſſit. Noviſſe itaque ante omnia, ex ipſa harum rerum hiſtoria, convenit, quinam proprie *ſenes*, aliquod in hoc genere damnum revera ſentiant, atque ſubeant; qui vero minus: ut nempe ita diluceſcat, atque recte colligi poſſit, *an verè*, & *quousque* inprimis, Senibus ut talibus, adeoque omnibus vera ipſorum culpa & patiendi neceſſitate, aliquid hic incumbat atque injungendum appareat? Hoc certè intuitu, neminem attentius diſpicientem fallere poterit, quod nequaquam *omnes* ſenes, adeoque ipſa propriè *ſenectus*, uni eidemque culpæ hic ſubjaceant; ſed *certi* tantum: qui vel prægreſſarum vitæ periodorum rationem nullam habuerunt, vel ipſius præſentis adhuc, imprudentius nullam habent. Ex adverſo verò, qui ab ineunte ætate, iis rebus, quibus firma ſanitas partim abſolvitur, partim ſuſtentatur, recte invigilarunt,

eas-

easque decenter etiam excoluerunt, certiſſime quoque *ſenectutem* agant, *juſtæ* ſanitatis proportioni rectisſime reſpondentem.

V.

Primò itaque loco, hoc tenendum omninò erit, quid *per ſe*, quid vero per *accidens*, *Senibus* ita incumbat. Quo præmonito, neque tamen etiam illud diſſimulare noſtra fert intentio, quod utique ſenes, *diſpoſitionem* ad minimum præ ſe ferant, ad *debilitationes* ulteriores ita inclinantem, ut, ſi *occaſiones* occurrentes non prudenter evitentur, dicta hæ *diſpoſitiones* omninò faciliùs in actum deducantur: Interim hoc ipſum iterum, nullo majori *ſenii* reatui aut crimini, quam *adoleſcentiæ* aut *pueritiæ* conditioni, imputari mereatur. Ut breviter confirmemus quæ diximus, quod nequaquam *ſenibusqua talibus*, vulgo imputati illi nævi atque ſanitatis labes, ceu proprio aliquo tyrannidis ſuæ jure, imminere poſſit, dabimus tria illa, publicarum hiſtoriarum vitæ, conſpicua exempla, ſub *frigido* ſeptentrione, circa *fervidum* æquatorem, & in *temperatis* Climatibus habitantium. Ubi primis illis, non ſolum longiſſimam, ſed etiam firmiſſimam, tam *ſenectutem*, quam *ſanitatem*, aſſerunt, & alii hiſtorici, & *Olaus Magnus* inter primores. Tam *Braſilianis*, ultrà, quam *Guineæ* tractui ſuccedentibus, citrà primum Meridianum, populis, atque Nigris, & ſecularem, & firmam, ſenectutem paſſim familiarem eſſe, confirmant uno ore harum regionum viſitatores. Ita *Gallia*, quot non, vel ipſis publicis novellis, nomina commendat ſuæ gentis hominum, qui diu ultra ſeculum productâ ætate, ſervati ſunt noſtro ævo, ut partim injuſtitiæ ambitioſæ, partim juſtitiæ vindicis, adhuc ſenes, teſtes viverent. Quot vero etiam noſtratium, à ſummis *Alpibus*, ad mare *Balthicum* usque, ruſtici, opifices, milites veterani, eruditi in negotiis dextrè verſati, & *longam* degunt ætatem, & ita *ſanam*, ut quod ſuæ *periodo*, præ *junioribus*, imputent, vel nihil, vel parum certe, præ ſe ferant.

VI.

Sicut autem hoc certum ita eſt de *Senibus* quaſi ſibi ipſis conſtantibus & veluti relictis; qui etiam à *prægresſis* ætatibus, ſani, atque recte conſtituti, ad hanc periodum tranſiverunt: imò etiam ipſis præcedentibus periodis ad vegetam *alacritatem*, corpus ſuum, & actiones ejus, adſuefecerunt: Ita ex adverſo, illi ſenes, qui vel *enervati* aliunde, vel *torpidi*, vel *labefactata*, imò *concuſſa*, jam à prioribus ætatibus valetudine, ad ſenium pervenerunt: aut ex *agili* vitæ genere & *alacri*, in *ſegne* otium, & tamen lautam atque *plenam* diætam, imo *intemperantiam* in cibis, & ipſo quoque potu, tranſeunt, mirum non eſt, ſi non reliqua etiam paria cum antedictis experiuntur. Quandoquidem ea propemodum ſenilis ætatis eſt labes, ut exantlatorum per prægreſſas ætates laborum veluti pertæſa, *ignavo otio* indulgere nihil dubitet: ſed & hoc ipſo pluribus incommodis ſe ita exponat.

VII.

Habet ſe res ita, certiſſimè, ut plus *accidentalibus* hujusmodi cauſis, per *individua*, tribuendum veniat, quam verè proprio & *interno* cuicunque hujus ætatis vitio. Tanto magis quando *Senectutem* æquo jure frui ſinimus, & non nimis arctis cancellis circumſcribimus, nempe *ultimam* & plane *decrepitam* ſolum ſub hunc cenſum revocando; ſed potius à *quinquageſimo* aut ſummum *ſexageſimo* annò, ambitum ejus numerare ſuſcipimus; *Ultimam* enim utique ſenectutem, defectibus corporis animique non paucis patere, nemo utique inficias iverit. Interim tamen neque illud cuiquam incognitum eſſe poteſt, quod illi *morbi*, qui vulgo *ſenibus* tribuuntur, vix non omnes, tam *mediis* ex hac *periodo*, quam ipſis velut *ultimis* illis, vix obſervanda inſigni diverſitate, eveniant & incumbant.

VIII.

Ut autem etiam accedamus ad nominandos ipſos illos morbidos defectus, qui Senibus, *magis* quam aliis, ingruere reputantur, poſſunt illi inprimis memorari, ſub ſuis generibus; nem-

nempe humorum *craſeos*, eorundem *motus progreſſivi*, hujus *impulſus*: & tandem *ſenſuum* æque, atque *voluntariarum* actionum. *Humores* reſpectu *craſeos* ſuæ, competunt ſenibus *ſpiſſiores* atque *lentiores*. Hac ipſa vero ratione, facile intelliguntur tales, ad *juſtum, alacrem*, atque liberum ſui *motum progreſſivum* minus habiles exiſtere. Interim illud utique minimè omnium in dubium vocare licet, quin ipſe *vigor* & *alacritas* ipſius etiam *impulſus* horum, in ætate ſenili, revera magis magisque *decreſcat*, & *alacritas floridiori* ætati uſitata, magis magisque marceſcat. Id, quod tanto magis atque evidentius in *ſenſuum* vivacitate ſeſe prodit; dum, aliquos ad minimum horum, ſenibus, familiarius & facilius quam junioribus, *habeſcere*, vix quisquam ignorat. Quid, quod *animus* etiam ipſe ſenilis, de *fervore* juvenili, in plerisque, plurimum utique remittit; adeoque dum ad *faſtidia, deſidem quietem, meticuloſas* quin etiam curas, & partim *mortis* ipſius propiorem exſpectationem magis magisque declinat, non poteſt propemodum aliter, quin etiam *vitalium* negotiorum ſucceſſibus varia obſtacula objiciat, & ataxias inducat.

IX.

Nominatim autem hos affectus enumerare ſi debeamus, qui *ſenibus*, præ aliis ætatibus, verè impendent, ſunt horum quaſi primi, varii, ſtrictiore acceptione ſic dicendi, *Catarrhi*, tam *capiti*, quam *faucibus* atque *pectori*, variè moleſti. Unde *gravedines*, *Coryzæ*, & multiplices *mucoſitates*, *raucedines*, *tuſſes*, *aſthmata*, utrinque cum lentis *humiditatibus* connexa. *Appetitus*, ſed tanto magis *concoctionis*, *languor*, imò *vitia*; Unde variorum ciborum difficilior tolerantia; gravationes inde ventriculi ulteriores, *ructus* atque *flatus*, alvi *lubricitas*, *diarrhoeæ*, imò *lienteriæ*: ſenſibilis ad has res concitandas efficacia cujuscunque *frigoris* præſertim introrſum, ſed tamen etiam extrinſecus, improvidè admiſſi. Mali hinc *colores*, & habitus ipſius corporis laxa atque *flaccida* depravatio; unde inflatoriis turgeſcentiis locus, quod Germani dunſtig; aufgedunſen / plebes, exprimunt. Imò vero naſcuntur hinc tandem

dem etiam veriores *tumores*, tum lentæ humiditatis concurſu, & partim infarctu, *œdematoſi* dicti. Ita etiam in *Urina* varia his annis facilius obtingunt incommoda præ junioribus: *Cruditas* Urinæ, & fere conjunctus *color* deterior, *ardor* familiarior, vel propter cruditatem; conatus cum ipſa *irritatione* irritus. Magis autem proprius fere ſenibus eſt *mictus cruentus*, & ad hunc reſpectantes alii apparatus æque atque conatus. Ad quales interim etiam bono ſuo jure referenda venit major, quam in prægreſſis ætatibus *lumbarium* dolorum, inprimis minus *acutorum*, ſenſus. *Calculum* enim in hac demum ætate, niſi valde adhuc viridi, non æque amplius denuò parturiunt; ſed è *virilis* periodi confiniis magis, in ſuam ditionem transferunt. *Hæmorrhoidum* etiam *fluxum*, è dicta magis periodo in ſenilem transferunt potius communiter, quam ut in hac ipſa, magis *ordinarie*, eundem demum ſubeant; Niſi iterum ſub admodum adhuc *viridi* ſenectute, aut adhuc *florida* individui conſtitutione. Quandoquidem omnino *Hæmorrhoidum fluxus*, facile & moderatè procedens, adeo minimum eſt ſenilis ætatis *detrimentum*, ut adverſus pleraque reliqua, potius *præſidii* cujusdam rationem habere poſſit. Illud tamen non negaudum eſt, quod utique etiam hæc ætas, circà hujus *fluxus* bonum ſucceſſum turbandum, revera *ſenſibilior* ſit, prægreſſa virili: Dico, ad certiores hujus fluxus *defectus* & plura hujus mala conſectaria, pronior & propenſior. Tandem autem, è *ſenſuum* ordine, hebeſcunt communius ſenili ætati quam aliis, *viſus*, *auditus*, *tactus*: *Guſtus* autem & *olfactus* tantò magis per manifeſtiorem interceſſionem *Catarrhalis* humiditatis, nares, linguam & fauces enervantis. *Motus* autem etiam Animalis certiſſima decrementa experimur à ſenio: dum utique *virilis* vis atque robur, fruſtra ab hac ætate amplius exigitur. *Intellectus* autem ipſius quoque præſens promtitudo, *memoriæ* vero fides atque firmitas, certò quidem hic quoque remittunt plus minùs: ſed ſunt etiam hæc talia tantò magis extra veram & veracem ſphæram *activitatis Jatricæ*, nec poteſt illis, niſi longe per *indire-*

ctum,

ctum, quidquam bonæ ſpei ab *arte* Medica oſtendi. Nequaquam autem interim parvum quiddam, nedum nihil eſt, quod tum hi, tum *voluntatis* etiam *faſtidientis* atq; *refractariæ* culpa, redundat etiam in ipſarum *actionum*, *ordinem*, *effectum*, & *eventum*: Unde habet tamen hac in parte prudentia Medica cui invigilet; ut *conſiliis* atque præmonſtrationibus idoneis, hos *animi* nævos ita emendare aut in viam revocare allaboret, ut ita malæ illæ *conſecutiones*, in œconomiam *corporis* imminentes, præoccupatis his *occaſionibus*, intercipiantur, atque *præſervando* quaſi evitentur. Opportunitas autem utique plurimum hic ſibi vindicat, & neceſſaria dexteritas; cum *tenacior* ſuorum conceptuum Senectus, pronior propemodum ſit ad ſpernenda aliena conſilia, & non audienda rationum momenta, detrahentia ſuis præfigurationibus: Maxime omnium autem cavendum eſt, ne imperioſè hic aliquid agatur: niſi quidem clauſula metuendæ mortis tanto propioris, aliquid autoritatis præceptis hinc conciliet.

X.

Verè autem familiariores *ſenili* ætati, & maxime quidem *eminenter* tali, ſunt Affectus, qui *repentinam* quandam deſtitutionem & exſolutionem *vitalium tonicarum* virium præ ſeſe ferunt, *Apoplexia*, *Hemiplexia*, *Paralyſis*, *Catarrhus Suffocativus* verus. Quid, quod etiam *oblivio*, *Somnolentia* nimia & profunda quin plane *veternoſa*, cum aliarum etiam virium vitalium notabili *torpore*, huic ætati præ omnibus aliis, quaſi magis propriè familiaris obſervetur. Neque vero multum minus huic etiam ætati certius imminet, *dentium* irreparabilis caſus, & inde neceſſariæ maſticationis defectus. Certiſſime vero etiam decrementum virium tandem ſumunt; *Tremor* manuum, *labefactatio* genuum, imò omnis tandem vigoris valde conſpicua remiſſio. Quorſum etiam pertinet, *Toni* ipſarum extremarum partium, *marcor*; unde cutis *rugoſa*, & totus habitus quaſi ſubſidendo *flacceſcens*, viſitur: quin etiam *color* de flore ſuo plurimum remittit, & jam *pallorem*, jam etiam maculoſum, fulvum ſqualorem, paſſim induit.

XI.

Sub his omnibus tamen rebus puto conſideratione non indignam eſſe circumſtantiam illam, quæ vel leviter advertentibus animum, non poteſt non facile dilucescere, neque una quidem abſolute, ſed potius duplex. *Primo*, quod *fœminæ*, revera plures ad *annoſum ſenium* pervenire obſerventur, quam viri. *Secundò*, quod eædem, licet circa *exteriora* corporis, incommoda illa ſenectutis propemodum citius quam viri perſentiſcant; *torporem* & *marcorem habitus* corporis, & inde *rugoſitatem* atque deformitatem, *dentium* lapſum, *inceſſus* labefactationem atque vacillationem; tamen circa *interiorem* vitalem energiam vividam, diutiùs propemodum æqualem moderatum tenorem retineant & conſervent: quin etiam ipſam ultimam vitæ ſuæ conſummationem, auſim dicere non eadem frequentia uti viri, *Apoplexia* obſignent: ſed ad ſummum *Catarrhi ſuffocativi* interventu; Aut *tumidis*, aut tandem *tabidis* eventibus.

XII.

Equidem *Maraſmus* tanquam propriam hanc obtinuit poſſeſſionem, ut ſenili ætati tribuatur. Et in rei veritate nec evenit etiam æquè facilè ulli alteri periodo. Interim, meretur tamen etiam de illo notari, quod tam familiariter & *frequenter*, nequaquam eveniat; Minime omnium autem etiam ſenio in tota ſui *latitudine* ſumto: ſed unicè propemodum extremo & jam *decrepito*: aut certè per prægreſſas enervationes, ita exhauſto, ut ante annorum numerum, periodum ſuam exhauſiſſe, è conſpirantibus undique indiciis ſentiatur.

XIII.

Si jam hujusmodi conſtitutionis ſenilis *rationes* ad animum revocare velimus, non difficile erit agnoſcere; quod primum quaſi *fundamentum* hujusmodi *diſpoſitionis*, & tandem deductionis ejus in *habitum*, ut loquuntur, nulli rei certius innitatur, quam undiquaque notoriæ imminutioni atque vero decremento totius *energiæ* motoriæ, in negotio *vitali* æque, atque animali, a quo nempe defectu, non ſolum *meatuum*,

tuum, imo ipſarum *partium*, *marcor* adeoque *tranſitus* humorum *languor*, & conſequenter tam *fluiditatis*, quam *depurationis* eorundem, labes, occaſionem ſumunt: ſed etiam ipſe *ordo*, atque debitus vegetus *ſucceſſus* harum actionum conſervatoriarum, partim *expulſoriarum*, paſſim fatiſcit, negligitur, turbatur, aut invertitur: quin etiam ipſa *reſtitutio* decedentium portionum, non amplius eo quo decebat, imo vel neceſſarium paſſim erat, *vigore*, in effectum deducitur.

XIV.

Quod quidem ultimum, in memoriam adhuc nobis revocat aliquid, quod propemodum, & ſanè nequaquam ex merito, ſilentio prætermiſiſſemus; Nempe, ſingularem certe in ſenili ætate defectum quomodocunque tandem nominetur, *energiæ* aut *alacritatis* verè *nutritivæ*; dum *violentæ* læſiones partium ſolidarum, vulnera, ulcera, fracturæ, quæ *ſtructoriam* quandam reparationem poſtulant, ſenibus nimio *ſegnius* reſarciuntur, quam junioribus; Imò etiam longe facilius ipſæ *repurgationes* neceſſariæ, quæ in junioribus paſſim etiam ſponte bene procedunt, hic ita veluti negliguntur, ut niſi externa *artificia*, tempeſtivè & aſſiduè ſuccurrant, partes ita læſæ, ita deturpentur, ut vix ulla relinquatur ſpes vividæ *ſpontaneæ* reparationis. Quamvis autem affatim ſciamus, præcipuam culpam hic vulgo imputari *humorum*, in ſenilibus corporibus vappidæ, *dyſcraſiæ* (quam etiam in totum excuſare aut excludere nequaquam laboramus.) Eſt tamen peritis omninò ſatis cognitum, quod etiam reliquis circumſtantiis *mundificationis*, ſive ſpontaneæ, ſive artificioſæ, ſatis commode ſe habentibus, tamen *accrementum*, ſeu *apparatus* & *ſucceſſus* conſolidationis, nimiò plus, quam in *floridiore* ætate, languidè & tergiverſanter ſuccedat. Cui rei adhuc illud jungendum venit, quod etiam, quantumlibet rectè ſanatis, atque reſtitutis tandem in integrum, hujusmodi læſionibus, valde familiariter in hac ætate adhuc ſuccedat *meteorica* illa æque, ac à paulo fortiore *uſu* etiam domeſtica & ſpontanea, *debilitas* atque *ſenſibilitas*, de qua Germani: ſie behalten einen Calen=

der am Leib. Quid, quod etiam prægreſſa jam ætate toleratæ læſiones hujusmodi violentæ, in *ſenectute* demum, *memoriam* ſui, importunè, & valde phyſicè, refricent, *doloribus* aut *debilitatibus* valde notabilibus, in affectis olim partibus.

XV.

Quantumlibet autem illud, quod de *diſpoſitione* ſenili ad varia valetudinis incommoda, §. penult. præcedente, diximus, omninò ſic ſe habeat, non reſultat tamen etiam indidem talis *neceſsſitas*, quæ & *inſeparabilem*, & *inſuperabilem* inferat valetudinis ſenilis concuſſionem planè tantam, quæ ad *Medicam* conſiderationem *ſimpliciter* reſpiciat, & *curationem* efflagitet. Quin potius, ſi defectibus ſuis prudenter obviam procedant ſenes, aliquos etiam ſapienter *pati* malint, quam magis *obtúrbare*, ſub *latitudine* tolerantiæ, aut inconſideratè fovere: Medicam, ſanitatem, imo potius ſuæ periodo quadrantem, omnino adhuc retinere eaque frui poſſint. Quorſum nempe omninò referenda ſunt ea, quæ ſupra jam protulimus circa *comparationem infantilis* ætatis cum *ſenili*; circa quasdam *impotentias*, quæ utrisque impendent, neque tamen vere atque proprie *morbi* nomen, aut cujuscunque *morbidi* defectus, merentur: Non magis, quam etiam, v. g. negotium habilitatis *generativæ*, quando ante tempus pubertatis adhuc *deficit*, aut in fœminis, abſoluta uſitatâ periodo, iterum *deſinit*. Ita nempè à ſenibus exſpectare, nedum exigere, ut omnia munia cujuscunque prægreſſæ ætatis, pari planè ratione exſequi perſeverent, tam alienum eſſet poſtulatum, quam ſi à qualibet præcedente periodo illud exigeretur, quo à reliquis differre vulgò notum eſt.

XVI.

Ut autem propius attingamus *Cauſas* defectuum ſenilium, quatenus à tolerabiliore illa, de qua modo diximus, imminutione *energiæ*, ad *majora*, & verè *morbida* decrementa atque damna, progreſſum facere ſolent, neceſſe erit perpendere; quod *Animi* habitus, ut in genere *humano*, undique præcipuam confert efficaciam ad concipiendas multas *ægritudines*,

aut

aut ad minimum *cauſas* talium inſvitandas aut fovendas, magis longè, quam quidquam tale in *brutis* obſervatur: Ita certe in *ſenio* quoque, *Animi* habitus certus, undecunque tandem illum arceſſere placeat, ita pronas *occaſiones* objiciat, etiam *morbidis* ſucceſſivè ataxiis, ut, quanto magis hîc in poteſtate ſit & benè gubernetur *Animus*, tanto minus ulteriorum ejusmodi damnorum proventui occaſio pateat.

XVII.

Quamlibet autem jam dixerimus, & omnino tueamur ſummo jure, quod *remisſio* illa activitatis ſenilis, magnam partem habeat, imo præcipuam, inter *cauſas* valetudinis labeſcentis in hac ætate; meretur tamen huic utique ſtatim ad latus poni, *altera* jam è *prægresſis* ætatibus huc conſpirans, & omnino plurimum momenti adferens, quam facundè elocutus eſt veterum aliquis, inquiens: *Intemperans & luxurioſa juventus, effœtum corpus tradit ſenectuti.* Et certè ita ſe res habet; neque vero etiam erraverimus ſi ipſi *Animo*, adhuc inde ab illis temporibus & abuſibus, haud parum *mollitiei*, *tædii*, *pigritiæ*, *enervationis*, imprimi, & velut incuti, agnoſcamus: unde poſthac tanto negligentius & *inertius* rebus ſuis invigilando, variis malis eventibus portam aperiat.

XVIII.

Quamlibet autem certiſſimum hoc ſit, quod *enervatio* talis, tum corporis tum animi, per *luxurioſam intemperantiam* contracta & inducta, magnam plane partem habeat, in *labefactandis* debitis ſucceſſibus *vividis vitalibus*; Vindicat ſibi tamen etiam aliquem locum *enormis exhauſtio* virium vitalium, imo *labefactatio* materialis etiam habitus corporis, *laborioſa*, *modum* prætergreſſa in antecedentibus ætatibus. Veruntamen, quamvis propemodum hæc ratio familiariſſimè allegetur, ab hominum vulgo, uſitatis illis loquendi formulis, man habe in der Jugend vieles und hartes ausgeſtanden/es finde ſich hernach erſt im Alter wieder ꝛc. Eſt tamen hoc, ſub prudente animi adverſione, perpetuo certiſſimum, quod *duplex* ſubſit diverſitas, utraque conſideratu omnino digniſſima;

nem-

nempe, *Primò*, quod immenſum quantum plus efficaciæ hic habeat *luxurioſa* illa *mollities* Animum inprimis ab *activitate vividâ* avertens atque dejiciens; quam *laborioſa* talis impresſio; niſi ſimul longe plurimum *timoris* atque *terroris* profundè inſinuaverit. Secundo, aut valde *gravibus* & *permanentibus labefactationibus*, *corpus* ipſum violaverit.

XIX.

Ultimus enimvero harum cauſarum gradus, fundatur utique in eo, ſi jam à *proximè* prægreſſis ætatis periodis, adhuc ſuperſtes, imo vero *profundius* incuſſa, manſerit, aliqua ejusmodi violatio; quæ tantò minus ſpei ſolidæ reſtitutionis in hac demum ætate admittat: cui, tanquam propria pars ſuæ *deſtinationis*, attributa ſit, ulteriorem *exornationem* imo ſolùm *exſtructionem* corporis, non admodum amplius curare, ſed magis partis eousque, utcunque acquieſcere.

XX.

Ne vero nimium prolixe inhæreamus explicationi *efficaciæ* harum cauſarum, exponemus rem, quantum fieri poterit brevisſimè. Senes, qui à juventute, *temperante* imò *indigâ* potius, quam affluente; *laborioſo* inſuper vitæ genere & ad varia *toleranda* aſſuefacto: *animo* ſuper omnia, *vigili* quidem atque promto, ſed *incurio*, imò *audaci* potius & nihil meticuloſo, ad ſuam periodum pervenerunt: & in hac ipſa etiam adhuc, à *pigritia* æque atque *intemperantia* alieni ſunt, corporis *exercitiis* ad tolerantiam addicti, ita etiam præſentibus ſuis rebus *contenti*, ut ab *anxiis curis* aut *faſtidiis*, quies ipſis ſit: Tales inveniuntur indies, non ſolum nulla vera valetudinis labe affecti; ſed etiam revera *vividi*, *alacres*, & in ſuo genere ita *robuſti*, ut ſæpe etiam junioribus, non in ſuprema vividæ ætatis ἀκμῇ conſtitutis, nihil cedant, ſed potius omnia munia humanitatis, in ſobrio moderamine, pulcherrime exſequantur: & hoc etiam frequentiſſime, ad ſupremum uſque vivacis ſenectutis faſtigium, propius *octuageſimum* annum.

XXI.

Qui vero his contrariam, & olim inſtiterunt, & hodieque adhuc

adhuc proſeqvuntur, viam, inde à juventute *deliciis*, *mollitiei*, *pigritiæ*, *inertiæ*; aut aliis intemperantibus *animi* perturbationibus, adſueverunt: *luxui* quoque in victu, *ſenſibilitati* in amictu, *timori*, *faſtidiis*, *deſideriis* quam commodiſſimæ admollem vitam rationis, aut, in hujus defectu, *ſolicitudini* & *anxio langvori*: *perhorreſcentiæ* laborum, *ingluviei*, *durioris* diætæ intolerantiæ, *deſidi* otio & ſomnolentiæ &c. Omnes, inquam, tales, ſiquidem ad ſenectutem duraverint, incurrunt tanto magis ordinariè, varios ejusmodi affectus, qui à *languore* in adminiſtrandis neceſſariis vividis & vigilibus *actionibus vitalibus*, neceſſariò procedunt atque ſubſequuntur. Quemadmodum etiam inſignes perturbationes *animi*, & inevitabiles, & maximè inſolitæ, quantumcunque de reliquo *ſanis* eousque Senibus, per externos, fortuitos aut fortunæ, caſus, objectæ, etiam reliquarum, & maxime quidem corporalium virium, meliore adhuc præſente conſtitutione, tantundem certæ atque variæ perturbationis his incutiunt, circa *ſanitatis* ſuæ reliquæ negotium, quantum in qualibet ætate, tales *Animi* perverſiones, ſalvo & integro, in ſe, corpori, & ante omnia, ſtatim & immediatè, primario atque principi *vitali* actui, *cordis pulſui*, conciliare notorium eſt peritis.

XXII.

Qui verò etiam his ita notabilibus corruptelis, non obnoxii vivunt ſenes, ſed tamen præpoſteram illam *quietioris* vitæ affectationem, animo complectuntur; ſie würden nun alt und unvermöglich/ wolten denen jungen die Arbeit befehlen/ ſich aber zur Ruhe begeben/ ſich in ihrem Alter etwas zu gute thun/ hätten ſichs in ihren jüngern Jahren ſauer genug werden laſſen ꝛc. unde in *deſidem* vitam, & inſuper etiam *lautiorem*, aut certe præter proportionem *deſidiæ* talis *pleniorem*, diætam, tranſitum faciunt: tales certiſſime, quod eſt in Proverbio, ſuo jumento ſibi accerſunt malum; & certiſſimè deteriorem conditionem incurrunt, quam ii, qui perpetuò invigilant & inſiſtunt, *activiori*, quantum vires ſinunt, vitæ generi.

XXIII.

Quamvis autem certum utique ſit, quod & *vires* ipſæ ſenio deficere incipiant, & *animus* ſenilis etiam, per *ſpeculativas* rationes & moralem æſtimationem *laborioſæ vanitatis*, *faſtidiis* magis ſit expoſitus: utraque vero ratione, & *alacritati* ad agendum, & *activitati* in agendo, certò aliquid decedat: & inde in negotio œconomiæ corporis *vitalis*, talia incommoda ingruant, quæ magis magisque certum æque atque magnum damnum, tam *craſi*, quam *depurationi* humorum, machinentur: Eſt tamen illud etiam ita ſatis conſpicuum, quod omninò multum hic tribuendum veniat, majori aut minori ataxiarum talium *gradui*, quales varios proximè allegatis circumſtantiis inniti, in propatulo poſitum eſt. Unde quidem, quanto magis decreſcentes quadantenus vires, & conſequenter qualescunque inde impendentes retardationes effectuum *involuntarii, vitalis*, motus, *voluntaria* emendatione prudenter diſpenſati *animalis* motus emendare, & ſtudio, aut quacunque dextra arte, *langueſcentes ſecretiones & excretiones* in viam revocare: imo his rebus omnino vigilanter inſiſtere, commeminerunt: Poſſunt ita omnino ſenes ſuam quoque ætatis periodum ea ratione exſequi, ne illis aliquid præjudicii objiciat, inde ab initio allegatum illud nugatorium, quod *Senectus ipſa ſit morbus*; utpote quod, ſi in ſenſu quantumcunque magis *proprio* accipi debeat, aliunde profectum eſſe nequit, niſi à Rhetoribus, verborum lenocinio, vitia plebis exacuare & irritare doctis, qui decrementum ad omnem *intemperantiam* proclivis activitatis, corporis & animi, illiusque languorem, hujus faſtidium (& quidem tanto promptius atque majus, quanto inſolentius utrique præcedenti tempore laxata fuerunt frena,) pro ſolido damno & grandi defectu inclamant.

XXIV.

Præter hæc autem *generalioris*, adeoque etiam *latioris*, energiæ ad Senum Affectus, fundamenta, rationi utique obvium eſt, quod peculiares *prægreſſæ* cauſæ, in certis per individi-

dividua ſenibus in certam conſiderationem & æſtimationem venire debeant. De quibus tamen, uti nemo à nobis exſpectaverit, ut *particulares* varios, nedum quoslibet, qui obtingere *poſſe* viderentur, caſus allegemus: ita ſufficiet potius affatim, noſtro tam ſcopo, quam officio, ſi illa recenſuerimus, quæ *certæ*, *familiaris*, & *eximiæ*, ſunt & exiſtentiæ & efficientiæ. Agnoſcimus autem res hujusmodi præcipue duas: *Abundantiam* ſanguinis ad *commotiones* proclivem; & actuales ejus *exonerationes* adſuefactas. Subdiviſione ulteriore, tota verâ atque Practicâ, ſubjici his poteſt, intermedium locum naturali ordine tenens, *Commotio* ipſa, ſeu *apparatus* ad exonerationes hujusmodi; *ſpaſticis contentionibus* partium ſolidarum, *congeſtiones* humorum, pro illorum tandem expreſſione, adornare pro ſcopo habens.

XXV.

De *Abundantia* ſanguinis notatu dignum illud eſt, quod ſatis ſæpe ſub *juvenili* & *virili* periodo, in bona appetitus, & plenæ etiam diætæ conſtitutione, reliqua vero univerſa ſanitate ſatis vegeta & alacri, ſub *agili* inſtituto vitæ genere, *abundantia* ſanguinis, vel vires non acquirat, vel ſimpliciſſimum ſuum incommodum effectum, *ſpiſſiorem* conſiſtentiam ſanguinis producendi, non aſſequatur. Quando vero ab hoc inſtituto, homines *ſeneſcentes*, in eo decedunt, ut *agilitatem* illam corporis equidem ſeponant, *appetitui* interim non ſolum indulgeant & obſequantur, ſed plane diæta lautiore, ſtimulos ſubjiciant; juxta uſitatiſſimum illud, ſich in ſeinem Alter etwas zu gute zu thun / und wohl ſeyn zu laſſen: Prævaleſcit tunc & ipſa ſanguinis *abundantia*, & proventus illorum incommodorum, quæ tanquam juſto ordine & ſpontaneis quibusdam ſucceſſibus, veſtigia ipſi premere non poſſunt magis, quam ſolent. Unde nempe nihil certe facilius eſt obſervatu, & in communi converſatione obvium, quam Senes intueri, qui (de *plebeja* inprimis, imo vel ipſa *ruſtica* gente) quando *laborioſâ* operâ (haben ſichs Blut-ſauer werden laſſen/ ajunt) tantum corraſiſſe ſibi videntur, inprimis autem jam

etiam, ſi quos habent, liberis ſuis conſuluiſſe, hoc agere animo concipientes, ut tanquam fruantur laboribus ſuis in quiete, oppido incipiant, ab illo tempore, varia incommoda valetudinis ſuæ incurrete. Quæ, licet non deſint, qui in genere *intemperantiæ* mox imputent; tamen longè rariora ſunt vera & ſimpliciora illius conſectaria, quam *mediati* hujusmodi ſucceſſus & effectus, converſæ prius in ſuccum & ſanguinem *abundantiæ*, & illam ipſam inſequentium, tàm ſpecie, quàm ordine conſpicuarum, ataxiarum.

XXVI.

Patet hoc tantò magis, ex indole, aut certè ſchematibus, talium pathematum; Quæ, (loquimur adhuc de iis, qui à dictis gradibus ad pejorem ſtatum procedunt) ordinariè, ſunt, in genere ſic dicti *Catarrhoſi* generis: Videlicet, à reſtagnationibus verioribus *gravedinoſis* atque *tuſſiculoſis*, *Rhevmaticis* etiam levioribus, circa *nucham*, *collum*, *humeros* & *ſcapulas*, ad *graviores* usque *Rhevmatico arthritodes* affectus, cum *doloribus*, *gravativis*, *tenſivis*, imò *vibrativis*, hinc inde per artus. Aut contra, *convertuntur* ipſis hæc accidentia, *ſpaſtico-ſtagnatoria*, ad *interiora*; unde in *pectore*, *aſthmata*, inprimis multum *ſpaſtici* involventia: in *abdomine* verò, varii affectus, jam *ſtomachum* & *præcordia*, jam magis *inteſtina* reliqua, *Colicis* torminibus, jam *rectum teneſmis* & acutis *morſibus*, exagitantes. Manifeſtis igitur paſſim viciſſitudinibus, jam ſpasmorum *torminoſorum* & *ſtrictoriorum*, jam *atoniarum*, & inde *flatulentarum* expanſionum, ſeſe offerentibus: Imò verò, ingruit talibus, aliis, *dorſi* & *lumborum* dolor *tenſivus* atque *gravativus*; Tandem etiam exquiſitior *nephriticus*; *Calculi* proventus, aut *ſabuli*; tantò magis autem, facilè imponens minus cauto examini, *cryſtallino tartarea* illa ſubſtantia, quæ in urina, totâ limpida emiſſa, poſt longiorem moram refrigerationis, ad *latera* vaſis accreſcit, & ad *fundum* colligitur: Quin ipſe, huic ætati, jam ex *Hippocratis* obſervatione magis quaſi proprius, *Mictus cruentus*: Aut denique, manifeſtiora, ad *hæmorrhoidas* pertinentia, Phœnomena & pathemata. Ultimo

timò denique *podagrica* ſchemata, *contracturæ*, & *aridurae*; Aut, præcipue tam ex his, tam ante dictis variis, *malè tractatis* aut *toleratis*, *œdematoſi*, imò *hydropici*, exitus.

XXVII.

Quæ certè omnia atque ſingula, quam commode atque facile procedere poſſint, *Theoretica* æſtimatione, è temere coacervata *Plethora*, vividis adhuc quantumcunque conatibus ad *excretionem* aliquam hæmorrhagicam, inprimis circa *inferiora*, perpetrandam, ſed deſtituente exitu, propter *ſpiſſiores* tàm *humores*, quam *vias*: Obtingentibus autem ita facilibus *ſtagnationibus*, & harum ſenſibilibus effectibus: Quin alicubi *ſeceſſionibus* & *excretionibus ſeroſarum* portionum: univerſum hoc nulla difficultate dilucefcere poteſt, non planè occœcatæ, alienarum fictionum præjudiciis, menti.

XXVIII.

Quid vero, quod hujus ejusdem commatis affectus, quam maxime facilè, & quaſi ſolenniter, *fœminino* ſexui, poſt *ceſſationem* evacuationis menſtruæ, ſed manifeſtiorem conſtitutionem *plethoricam* remanentem, eveniendo, tantò ſimplicius harum rerum συζυγίαν ab oculos quaſi ponunt. Quod tamen, cum pro nuper prolixiùs deductum ſit propria Diſſert. de *Fine menſium, initiis variorum morborum opportuno*; inconveniens fuerit hic denuo prolixè recitare, quæ illic abunde videri poſſunt. Illud autem in præſentem rem notatu minime indignum fuerit, quomodo, hac ratione, imò per has rationes, *fœminis*, tam poſt ceſſationem menſium, quam illis adhuc procedere debentibus, omnia talia pathemata, uſitatisſimè magis vergant ad *interiora*, quam Viris; propter antiquam, quaſi perpetuam, *adſvetudinem*, *contentionum*, atque *directionum*, ad hæc potius loca pertinentium, quàm aliò inclinantium, *exonerationum* ſangvinearũ: & conſequenter, tam *apparatuum* ad easdem, quam eorum impeditos *ſucceſſus* ſtipantium pathematum. Tanto facilius autem ſperamus, hinc intellectum iri, quomodo hujusmodi affectus, tantò *certiùs*, imo & *ferociùs*, eveniant illis ſenibus, qui iam per prægreſſam ætatem,

 mani-

manifeſtiorum talium *evacuationum*, aut ad illas pertinentium *conatuum* & *apparatuum*, inſultus experiri *conſveverant*: Sed, vel à neglectu, vel malâ tractatione eorum, jam qualemcunque *recurrendi* habitum ſubierunt. Pro quarum tamen omnium rerum fortè adhuc uberiore elucidatione, non poterit non inſervire, Diſſertatio jam pridem à Dn. D. Præſide habita, de *Fundam. Morbor. ætatum*: Cui multæ aliæ ſubſervire poterunt, inprimis tamen, *de Motibus humorum Spasmodicis*, *Podagræ*, & *Calculi, nova Pathologia*, *Motu hæmorrhoidali* & *Hæmorrhoidibus externis*, *Hæmorrhoidibus internis* &c.

XXIX.

Impeditior, quàm primus obtutus innuat, certe eſt, ſolida *ætiologiæ* affectuum illorum, multum in ſe *conſpirantium*, *Apoplexiæ*, *Hæmiplexiæ*, *Paraplexiæ*, & *Paralyſeos*. Quæ omnia nempe, non niſi *gradu* & *loco* differre, ſatis probabile eſt, ſi non prorſus evidens. Id, quod difficultatem, de qua loquimur, maximoperè fovet, eſt ſine dubio, ſatis *rarus* hujusmodi affectuum proventus: dum certe, placidè rem totam perpendendo, vix *milleſimo* ſeni aliquid horum evenit, niſi qui quidem planè *decrepitis*: Nec tamen horum etiam, forte ampliùs, quam *ducenteſimo*. A quibus rebus diverſum certè obtingere deberet, ſi vulgo notata illa *obſtructio nervorum*, à qualicunque *tenacitate* humorum, in culpa eſſe deberet. Utpote quæ, ſub tam *univerſali* ſuppoſita, lentâ intemperie humorum hujus ætatis, ſine dubio longè frequentius evenire deberet. Nedum, quod nequaquam diſpar ratio difficultatis hujus, peti etiam poſſit, è præcedentium ætatum, imò adhuc variarum morbidarum conſtitutionum, velut *immunitate* ab hujusmodi eventibus. Cum tamen, v. g. *hydrocephalus* in infantibus, *hydrops* in quacunque ætate, (& quid non cogitare liceret de actu ſalivationis?) certè longè plus proferre deberent talium eventuum, hujus *ætiologiæ* nomine: quàm usquàm fieri obſervatur. Illud interim certum eſt, *actionis* defectum adeſſe, undecunque tandem ille oriatur; ſive ab ipſa aliqua faſtidioſa pertinacia à priori; ſive à vulgo ſuppoſito ejusmodi vitio organorum. Adhuc autem, tan-

tò

tò magis notandum venit & illud, quod vitium, ut in *Paralyſi*, ita etiam in *Hemiplexia*, indeque probabiliſſime etiam ipſa *Apoplexia*, propriè hæreat, & fundetur, in ipſo *Motu* corporis ejusque partium TONICO. Qui, cum primus ſit *gradus* & totum *fundamentum*, ſuperinducendi augmenti motus *voluntarii*, dum ipſe deficit, harum etiam intenſionum ſucceſſum, non poteſt non eo ipſo ſubtrahere. Quicquid autem horum ſit omnium, efficit certè *Paralyſeos*, propemodum *omnis*, tanto magis autem *ſenilis*, quaſi conſtanter irrevocabilis contumacia, (nedum *Apoplexiæ*) omnes hujusmodi theorias etiam reverà inutiles. Tantò magis, cum etiam quomodocunque iterum ſoluti hi affectus, in ſenibus vix non infallibilem etiam *repetitionem* ejusdem caſus, poſt ſe trahant: Ita communiſſime verò, ut etiam vix non ſemper & quaſi abſolute, omnem opem artis aſperentur.

XXX.

Majore verò jure conſiderationem mereri poteſt illa circumſtantia, quod non tam æque evidenter, ſubjectis, de *humorum* ejusmodi, *lentore* ſuſpectis, adeoque *obſtructioni* vulgo incuſatæ inde expoſitis, affectus hi maximopere accidere & evenire obſerventur: Sed longe certiùs talibus, qui *floridiore* adhuc ſunt ſangvinis & corporis habitu; &, ut in hac ætate, *plethoræ* manifeſtioris ſignis conſpicui: Annis autem ſolùm jam admodum aucti, & à *ſexageſimo* propius ad *ſeptuageſimum* accedentes. Quid vero, quod etiam *animi* commotiones acriores, & nominatim *iracundia*, præcipuum negotium in hoc ipſo genere faceſſunt: Et à *Vertiginoſis inter norum* ſenſuum perverſionibus, ad *Apoplexiam* non ita raro progreſſum feciſſe, poſt hac memorantur. Quorſum etiam referri debet, quod ea, quæ *regurgationem* ſeu *reſtrictionem* totius maſſæ humorum copioſiorem, ab *inferioribus* ad *ſuperiora*, efficiunt, (ut *refrigeratio* conſtantior inferiorum,) uti certiſſimè ad *vertiginoſos* hujus ætatis affectus: ita etiam penitùs, ad illos ultimos horum eventus, conſpirent. Ubi interim nunquam etiam ſatis diluceſcere adhuc videtur etiam illud, quomodo

ſan-

ſangvinis, inprimis etiam ut in hac ætate adhuc *floridioris*, *coacervatio* circà caput, tantò plus conferre valeat ad hujusmodi eventus, quam apud alios *ſeroſior* ejus conſtitutio. Non debuimus interim hujus circumſtantiæ annotationem ſilentio præterire, cum aliquem uſum promittat *Therapevticum.* Tantò magis, cum etiam advertentibus decenter animum, non deſint documenta, quod varii ſenes, quos Apoplexia emori contingit, *adſveti* antehac fuerint *evacuationibus* ſangvinis: à qualium etiam ſæpè ſolùm temporario aliquo neglectu aut tarditate, inprimis *Vertiginoſa* ſymptomata perceperint atque memoraverint: Sicut etiam vel adhuc multo junioribus, *narium hæmorrhagias* experiri ſuetis, ab harum inſolita emanſione, *vertigines* accidere, vulgo quoque notum eſt.

XXXI.

Tandem tamen etiam ſilentio prætermitti non debet, quod *Ventriculi* quoque *gravationes* peculiares, tam *vertigines* graves paſſim inducant, quàm vel penitus ad *Apoplecticas* conſecutiones conferre poſſint. Quò præcipue facit *Chriſtiani Langii* animadverſio in *Miſcellaneis*, de peculiari aliquoties reportato ſalutari effectu â *Salis Vitrioli* uſu. Certè vero non tam, ut Auctor innuere videtur, à recondita quadam *Vitrioli*, quà talis, prærogativa: quàm potius ſimpliciore *emetica* ejusdem efficaciâ: & qualitercunque *ſalina abſterſivâ* potentiore energia. Pro concluſione verò quarumcunque harum *ætiologiarum*, illud utique prudenter agnitum atque perpenſum volumus, quod, vt in *omni ætate*, atque adeò totâ vitâ, ita etiam in hac periodo, ſi alieniora, undecunque tandem ſuborta *inquinamenta* in humoribus, tempeſtive ex his *ſecernantur* & *excernantur*, quod nulla amplius ab iisdem metuenda tunc veniat noxa aut damnum. Et, licet non abſurdè moneri poſſit, quod ad neceſſariam facilitatem hujusmodi *ſecretionum* & *excretionum*, utique etiam pertineat præcedens juſta prædiſpoſitio *craſeos*: tamen ſalva omnino hac etiam intentione, habemus cauſas ſatis prægnantes, quamobrem

obrem etiam iterum iterumque rectiſſime perpendendam commendemus ipſam etiam illam omninò, & minime, uti fere ſolet fieri, deinde oblivioni dandam, *exonerationum* actualium ſummam non utilitatem ſolum, ſed certe neceſſitatem. Qualibus variis, quantum præſtet, tam dignitate, quam reliquo uſu ipſa *ſanguinis* ventilatio, à ſolertioribus Practicis audire, & hinc inde etiam annotatum legere, integrum erit.

XXXII.

Merito vero utique hoc admonemus, ipſo præſente loco & articulo, ubi ad perpendendam *Therapiam*, *ſenilibus* affectibus convenientem, aditum facere, tractationis fert ratio: Ubi nempe, cum utique *Therapia* niti debeat *indicationibus*, quæ neceſſitudinibus patientium, ſecundum *cauſalem* habitum affectuum, ſuperſtructæ ſint: Omni autem tempore & reſpectu, veriſſima & univerſalisſima *Vitalis* ratio, ita fundetur in debito ſucceſſu, tam circuitus ſeu *progreſſivi* motus, quam *ſecretorii* & *excretorii* ſucceſſus: Toti autem huic negotio, tanquam fundamentum ſubſtructum ſit legitimus *ſtatus* & *ſucceſſus* SANGUINIS: Eluceſcit hinc facilè, quod hujus ſemper præcipua habenda veniat ratio & conſideratio. Et quidem non tam directè, aut certe non tam ſimpliciter, ad illius *Craſin* immediate reſpiciens: quàm potius ad *quantitatem*, & quâcunque tandem ratione jam conceptos aut receptus ejus, ut vulgò vocant, *decubitus*; *incubitus* certè, ad *peculiaria* loca; Nominatim autem talia, per quæ *exoneratio* quidem, ita cum *euphoriâ*, fieri in œconomia humana obſervetur, ut ejus interceptos ſucceſſus, manifeſtò æque, atque ſatis certò, talia *incommoda* inſequantur, quorum intuitu & comparatione actuales illæ *evacuationes*, jure meritoque pro *ſalutari* potius prophylaxi graviorum hujusmodi affectuum haberi mereantur, quam improbando aut reprimendo aliquo affectu aut eventu.

XXXIII.

Quando autem jam omninò decenter perpenditur, quod hujusmodi intentiones, non habeant ſolum forte locum pro

 inge-

ingenioſâ aliqua *ſpeculatione*, quid in corpore humano fieri *poſſit*; ſed potius veritas Clinico-practica elucescat, quod hoc ipſum tale ſit negotium, quod velut in quotidiano uſu, quam maxime *actu fiat* atque vigeat: adeoque non ita ſit in libera poteſtate Medici, qualemcunque fortaſſis *utilitatem*, aut veluti *concinnitatem* talium etiam conſiliorum & auxiliorum, has res expedire aptorum, in deliberationem adducere, ſed potius vera univerſarum harum rerum *neceſſitas*, & alias tractationes aſpernans, certa atque firma *intentio*, *directio*, *proſecutio*, *obſtinatio*, hoc, & nihil aliud, ceu *efflagitet* & unice *expectet*, in auxilium, uti proprio *conſilio* atque cœpto illud ipſum præfixum habet, & *operoſis*, ac *diffuſis* ſubinde, *apparatibus*, molitur, imo quoquo modo perficere & evincere, nititur & *contendit*, *inſiſtit*, iterum iterumque *repetit*, atque denuo totam illam *contentionum* ſcenam inſtruit: Eluceſcit certe hinc tanquam ad oculum, quod minimè ſufficere ita poſſit, tanquam qualemcunque *reſpectum* hujusmodi rerum, in deliberationibus Therapevticis habere, aut tanquam in utramque partem, ceu *liberas*, & ad fiendum aut non fiendum *indifferentes*, easdem in conſiderationem adducere: ſed potius *neceſſitatem* has exſequendi, ſi bene patienti conſultum velimus, agnoſcere aporteat.

XXXIV.

Illud autem, de qua tota hæc admonitio, tanquam examuſſim valeat, eſt vtique inprimis ipſa ſanguinis *ventilatio artificialis*: aut certè quoad ſolum ejus fieri poteſt, *ſpontanearum* talium exonerationum, artificioſa *promotio*, & in libertatem ingenuam vindicatio. Quo vero loco neceſſitatem aliquam nobis imponunt mores temporum, ut *duabus* objectionibus ſatis fiat, quas non tam ſolum alii quicunque in medium proferunt: ſed tales planè, qui ita in numerato habere debebant ipſi reſponſionem, ut ex officio aliis illam proponere poſſent & exponere. *Prima*, in eo fundatur, quod non tam in dubium adducant, ſed vel, pro reliqua incontinentia, ſtatim negent, *ſeniles* pleroſque affectus, *ſanari* poſſe ſeu *percurari*,

ri ſanguinis misſionibus. *Secundò*, quod interrogando, dubium adducant negationi parallelum, quod *fluxus hæmorrhoidum* eam habere poſſit rationem, aut conſiderationem, ut vel præſens ita liberè *tolerari*, & non potiùs Medica Arte, aboleri debeat; vel planè *intentione* Artis, ſive quæri, & quantum fieri poſſit *excitari*, ſive præſens etiam, omni dexteritate & ſolertia, ita obſervari, ne quid ipſi temerè *derogetur*, aut in contrarium objiciatur, & in præjudicium ejus geratur,

XXXV.

Primum itaque quod attinet, à Medicis quidem nulla injuria expectari poſſet hujusmodi propoſitio, ſed ſumma certè (injuriâ) talis ſubſumtio & implicita concluſio. Sicut enim nemo tam imprudens erit, ut *abſolutam* totam *curationem*, ullius hujusmodi affectus, collocet in *nudâ* ſanguinis eductione; Ita nemo etiam alius, ne dum Medicus, eo usque oblivîſci deberet, *mutuorum* & *ſubordinatorum* auxiliorum, & *ſubſidiarii* atque *ſocii*, *uſus* & *effectus*, ut propterea in inauditum tale paralogon prolaberetur, ut, *quicquid non ſimpliciter & abſolutè, omnibus rebus & reſpectibus, ſolum etiam & unum* prorſus *ſatisfacit*, illud propterea *nullum uſum* habere, ſubſumatur aut concludatur. Meminiſſe enim certè poſſunt prudentes Practici clinici, quantum interſit patientium, ſi maximè *totus* affectus non uno, ut habet proverbium, halitu aut anhelitu difflari poſſit, & affectus aliquis, *in ſolidum*, etiam non penitùs ſuperari & ſuſtolli: Quantum tamen, inquam, interſit, vt *impetus*, ſecurè, & conſtantiùs, *minuatur*; *Frequentia* inſultuum præoccupetur: imò *pertinacia* etiam ipſa aliàs adſueta, ita *miteſcat*, ut ad minimum omnia eximiè *tolerabiliora* evadant, quàm eo usque ſeſe gerere conſueverant.

XXXVI.

Tantò magis autem utique debebant adhuc in conſiderationem venire, ejusmodi exempla, quæ teſtimonium manifeſtum perhibeant, non de tali ſolùm, minoris quaſi momenti, qualicunque *mitigatione ſubſidiariâ*, ſed longè manifeſtiore, & admodum conſpicua, efficacia, tempeſtivè in uſum ductæ

ventilationis ſanguinis. Imò, quid erat magis neceſſarium, & quidem in ipſa *Praxi*, tanquam res ibi quàm maximè Veritatem ſui exſerens & offerens, quàm ejusmodi animadverſio, quomodo alias jam *adſveſactas* hujusmodi, arbitrarias *artificiales*, ſanguinis *ventilationes*, ſi illæ poſtmodum temerè iterum rude-donentur, ita evidenter, ſubſequantur varii horum generum eventus ut etiam populo ſatis obſervatum inveniatur, quod *pathemata* talia tantò *certius* ſuccedant: quibus tempeſtiva reaſſumtione, aut voluntaria ſuſceptione ita conſulere, tantò juſtior hinc ſit intentio imò fiducia.

XXXVII.

Cui rei cum omnino etiam lucem affundat vera *Mechanica* conſtitutio atque ratio, qua ſanguinis juſta atque libera *circulatio*, ſive *univerſalius*, ſive *particulariter* magis, *arctata*, certa vitia etiam *ſecretionis* atque *ſeceſſionis*, imo tam *motus* quam *craſeos*, reliquorum etiam humorum (cum maſſa ſanguinis confuſorum) poſt ſeſe trahat: Erit certe hinc tanto expeditior hujusmodi *ventilationis* uſus, qua non ſolum univerſalioris *progreſſus* libertas, ſed etiam *particularium reſtagnationum*, *detentionum* atque *contentionum*, occaſio, certius quam ulla alia methodo præoccupatur.

XXXVIII.

Sicut autem ita ſufficienter intelligi poſſe confidimus, qnod ſanguinis ventilatio, *ſincera*, etiam *Senum* Affectibus *præoccupandis*, egregium uſum præbere poſſit; adeo, ut vix operæ pretium ducamus provocare etiam a poſteriori, ad quotidiana *experimenta*: quomodo etiam *Senibus*, paſſim, tam, *VSnes*, quàm *ſcarificationes* etiam diu admodum continuatæ nihil *detrimenti* aut *debilitatis* conciliare obſerventur. Ita libet tamen, vel *duo* ſolum, hujus generis *exempla* allegare.
„Viri meminimus, qui in 75. usque annum, & hæmorrhoidali
„ſtato, menſtruo plus minus fluxu, & bis in ſingulos annos, ve-
„re nempe & autumno, admiſſis VSnibus, ita ſanus vixit, ut
„a 44. circiter anno, quo Hæmorrhoides procedere cœpe-
„runt, usqne ad hanc ætatem, nullo morbo laboraverit: nul-

lo

„ lo interim reliquo robore corporis conſpicuus, ſed valde
„ mediocris ſtaturæ in omnem dimenſionem, nec etiam reipſa
„ ad paulo notabiliores diætæ errores, memorabili ſenſibili-
„ tate deſtitutus. Cum autem dicto ætatis anno, è ſiniſtra VSnis
„ operatione periculoſa brachii inflamatione contracta deter-
„ ritus poſtea eſſet ab uſitata repetitione, cœpit tunc demum
„ manifeſtius incommode habere, & ſucceſſive per tres annos
„ langueſcere: donec tandem, ſub finem 78. anni ætatis, ceu
„ Maraſmo quodam deceſſit. Vir autem generoſus, 68.
„ annum agens obrutus jam aliquoties repentinis Aſthmaticis
„ oppreſſionibus, corripitur aliquando tam vehemente &
„ conſtante per aliquot dies, hujusmodi inſultu, ut etiam irritis
„ omnibus auxiliis ab ipſis Medicis pro conclamato haberetur.
„ Quo intellecto, tandem Sereniſſimus quidam Princeps, cui
„ conſiliarii intimi officio addictus erat generoſus patiens, venæ
„ apertionem mandavit; ut in re per ſe deplorata, nullum inde
„ utique ulterius damnum, forte autem aliquod emolumen-
„ tum ſperandum auguratus. Narravit Mihi Præſidi duode-
„ cim poſt annis, nempe 79. ætatis ſuæ laudatus Patiens, quod
„ ſub ipſo fluxu ſanguinis, tanquam manifeſtæ alicuius con-
„ tentionis magis magisque remittentis ſenſum exquiſitiſſi-
„ mum perceperit, & in momenta liberatam reſpirationem i-
„ ta aſſecutus ſit, ut poſt paucas horas, præter virium defectum,
„ de reliqua affectus ipſius veluti ſubſtantia omnis ſenſus eva-
„ nuerit. Neque vero injucundum ſimul eſt exemplum quod
„ Botallus memorat, de viro aliquot ſupra 70. annos haben-
„ te, qui tunc etiam moleſtiſſimæ efflorescentiæ ſcabioſæ ex-
„ pugnationem, ſola VSnis per aliquot annorum decurſum,
„ ut importunis ſuaſoribus obſequeretur omiſſæ, repetitio-
„ ne, aſſecutus, ſimul memoravit auctori, quod, cum adhuc flo-
„ rente ætate paulo frequentiori æque atque largiori, ſanguinis
„ miſſioni indulſiſſet, omnino ab aliquot Medicis denunciatum
„ ipſi ſit duplex ab his auſibus periculum; matura viſus debi-
„ litatio & vitæ abbreviatio: cujus tamen contrarium non ſo-
„ lum ita deprehenderit, ut ſine ulla perſpicillorum neceſſi-

 tate

„tate vegeto utatur viſu & quidem ad hoc jam ſatis longæ æ„tatis ſpatium provectus: ſed nominatim etiam illi ipſi medi„ci contraria ipſi augurati, multo juniores jam pridem mor„tui ſint.

XXXIX.

Quemadmodum autem diſſimulari utique non poteſt, quod omninò ad has res ſatis animadvertendas, & uſu, & obſervatione, *Praxeos*, opus ſit; Niſi quod etiam extra propriam praxin, ſolum in ipsâ veluti quotidiana *converſatione*, affatim occurrentia harum rerum exempla, abunde inſtruere curioſam talis obſervationis mentem poſſint: Ita valet hoc utique multo magis, de alterius illius quæſtionis ſeu dubitationis objecto; nempe *Hæmorrhoidales evacuationes*, & eminentiores harum *apparatus*, *reprimendi*, *libero*, aut contra *periculoſo* cœpto atque inſtituto. Omninò enim pronior hic eſt imperita ſpeculatio, uti propemodum ſemper, ut ad omnes *potentias*, faciles ſibi atque proclives fingendas: Ita etiam ad credendum, quod illi, ipſi corpori inditi, &, ut corpori, additi, *actus*, *niſus*, atque *motûs*, ad omnia *ſurſum*, *deorſum* *antrorſum*, *retrorſum*, *horſum*, *vorſum*, *quaqua verſum*, *agenda movenda*, *pellenda* ſed modo non *trahenda*, & promptisſimi ſint, & liberrimi. At profectò, ſi illis vel, cum Delphico idolo, *numerus eſſet notus arenæ*, ignorare neceſſe haberent, niſi à ſolidæ experientiæ dictamine, *inexpugnabilem* illam *obſtinationem intentionis* atque *deſtinationis*, etiam è quantumlibet *longinquo*, reſpicientis, ad *fundamentalem* hujusmodi, (& *multorum*, *prolixiorum*, *laborioſiorum*, & tamen *incertiorum*, aliorum tentaminum, tam neceſſitatem, quàm utilitatem, longe poſt ſe relinquentem,) verè *prophylacticam*, EXONERATIONEM perpetrandam. Quod certe propoſitum, ut *eventûs* æque, atque omnis *Theoreticus reſpectus*, conſultum prorſus, & optimis finibus quadrans, oſtendit; Ita *invicta* ejus, (quoque modo, mediatè aut immediatè, ad ultimum effectum perducendi,) *pertinacia*, multò plus parallelisſmi utique habet, cum *Animi* in hac *ætate* habitu, circa hoc objectum in gene-

genere, nempe quorumlibet propemodum, nedum evidentius rationabili bono eventui idoneorum, *conſiliorum*, velut inextinctam *tenacitatem*, & ſemper repullulantem *recordationem*, atque exſequendi *deſiderium*.

XL.

Quibus utique reſpectibus, judicioſo, atque veræ *activitatis* Oeconomiæ *vitalis* perito Lectori, facile diluceſcere poteſt, quem uſum habere poſſit, tam, *opportunus*, & bene diſcretis circumſtantiis reſpondens, *misſionis* ſangvinis *ventilatoriæ* verus *uſus*, imo aliquando *neceſſitas*: Quam circumſpectiſſima, atque plane peritiſſima, *obſervatio* atque *conſervatio*: Imo (quoad poſſibile ſine temerariis & in experientia non fundatis, auſibus,) *evocatio* aut *revocatio* FLUXUS HÆMORRHOIDALIS. Omnibus autem modis, ego certè Præſes, rerum harum, quantum ſatis eſſe poſſit, experientia edoctus, fideliter monitos volo, atque dehortor, omnes Medicinam facientes, ut illam, ſpeculatione quidem certam, ſed Praxi mirificè periculoſam, opinionem, dimittant, quod, *cum Fluxus Hæmorrhoidalis etiam ipſe, aliquid utique haberi mereatur ab exquiſita ſ. n. conſtitutione in contrarium deflectens*: propterea ipſi *reſiſtere*, *non ſolum juſtum & æquum*, ſed etiam tanquam ſtrictiore æſtimatione *Medicâ*, *debitum* atque *neceſſarium ſit*. Sicut enim jejuna illa, ſcholaſtica, diſputatio, de eo quod homini, *ut rationali*, competit, in *ſtatu* ita intellectæ, nempe *perfectæ* & *inviolabilis* Rationis, (tanquam ſolum cerebrino & nusquam inveniendo,) nihil niſi tempori & halitui oriosè diſperdendo inſervit; Ita certè in adminiſtratione atque ſuccesſibus œconomiæ animalis, & adminiſtrationis ejus *vitalis*, uſque ad ultimum vitæ halitum, ſanitatem *ad ſtateram* exigere, cœptum ſit, ut à re ipſa ejusque ſucceſſu juſte ſperando, ita etiam inſuper à tali, qualem perita atque prudens experientia ſpondet *Artis* Medicæ *poteſtate*, alienisſimum: Et nimio paſſim conſultius ſit, peritorum in rebus humanis, conſilio auſcultare, *inter duo mala minus eligendo*; quam in illud imperitorum in iisdem rebus, ingens offendiculum

lum impingere, *bona intentione*, ſed *mala inventione*, quod ait Comicus, *Malum quærere*.

XLI.

Iterum itaque iterumque, laudamus omninò, dextrum, & ſolerti peritiæ conformem, *uſum*, etiam *artificialium* ſangvinis *ventilationum*; Ubi quidem alias jam adſuetis; ſi incommoda talia jam perſentiſcere incipiant, *continuationem* talium, etiam ita *neceſſariam* indicimus, ut ab ejus *omisſione*, ſi vel maximè *repetitio* USUM inſignem non promitteret, certiora tamen damna prædicamus: Omni modo vero, decenti indicationi adhibitas tales ventilationes, illud eximii commodi habituras, polliceamur, ut reliqua *Medicamenta*, conſtitutionibus talibus idonea, tanto *certiorem* uſum & effectum ſortitura ſint. Dum, ex aduerſo, à neglectu decentis hujusmodi *ſubordinationis*, etiam bona *in ſuo ordine* medicamenta, revera ſæpisſimè bonos effectus tales, qui, ut *in ſubordinatione*, demum exſpectari debebant, reverà fruſtrentur atque irrritos reddant. Id quod, ubicunque *Sangvinis misſio* locum habere poteſt, eodem modo certum eſt, adeoque conſiderationem prudentem meretur.

XLII.

Quando verò ita, per *quantitatis*, & quomodocunque jam velut affectatæ *exonerationis*, conveniens moderamen atque ſublevationem, occaſionibus, ad ſuſcipiendas qualescunque obſtinatas *intentiones* atque *contentiones* proſpectum eſt; Erunt jam omnia reliqua faciliora, & ceu ſponte proniora, tam ad correctiorem humorum *craſin* inſtruendam: quam, inprimis, hoc ipſum perpetrandum, methodo, œconomiæ vitali non magis ordinariâ ſolum, quàm revera etiam unicâ: tam convenientiſſima, quam efficaciſſima; Nempe *ordinariarum* debitarum *ſecretionum* & *excretionum*: Quibus, dum *aliena* & *inutilia* eliminantur, convenientibus juſtæ *craſeos* reparationibus *nutritivis* locus ita paratur & via ſternitur. Unde quidem etiam proximum locum omnino ſibi vindicat, commendanda pro *ſenilium* Affectuum felici *præſervatoria* tra-

cta-

ctatione, cura atque cautio, ut omnium rerum *non naturalium* bonum regimen, ad *ſecretiones* & *excretiones*, in libero & expedito ſuo ſucceſſu conſervandas quoque modo idoneum, quavis circumſpectione atque cura, ordinetur, & omnino adminiſtretur: Nihilque hic *neglectui* indulgeatur, tanto minus, quanto propiores iam videntur eſſe res, per individua, *deterioribus* eiusmodi conſtitutionibus & progreſſibus. Nequaquam autem hanc intentionem, in hac ætate, ulla ratione contemptim, & quod aiunt inſuper, haberi velimus; quandoquidem *experientia* conſtans æque, atque ſanæ *rationis* dictamen, firmiſſime hoc adſtruunt, & ſtabiliunt, quod præcautiones huiusmodi, in hac ætate, partim neceſſitatem *artificialium* ſubſidiorum paſſim præoccupent: dum ipſos morbidos affectus & effectus revera *anticipando* amoliuntur: partim autem, iam neceſſaria hinc inde *Artis* præſidia, ita potenter ſuffulciant, iisque *ſociam* operam iungant, ut ipſis negligentius habitis, etiam *bonarum* de reliquo medicationum, nullus felix ſucceſſus exſpectationi reſpondeat. Certe enim, licet in qualibet ætate, & plerisque affectibus, feliciſſima, imo paſſim unice neceſſaria, ſit illa *methodus*, quæ ad *ſubordinationem excretionum*, quaslibet *alterationes* dirigit: Ita eſt certe in ſenili ætate, huiusmodi vigilantia tanto magis neceſſaria, poſtquam hic ſpontanea illa *alacritas*, quantumcunque ad obſequium diſpoſitis *materiis*, *excuſſiones* ipſas, vividis motibus atque modis perſequendi & abſolvendi, quæ in iunioribus viget, hic magis magisque friget, & ad minimum qualicunque potius *exſuſcitatione* indiget, quam ut *oſcitantiæ* veluti ſuæ, aut ulli neglectui, temere relinquatur & veluti prodatur.

XLIII.

Illuſtrat hoc, quod ita aſſerimus atque commendamus, ipſi vulgo quoque nota experientia; dum ſegnities variarum, & nominatim ipſarum *alvinarum* exonerationum, quæ ſatis familiariter etiam à *voluntario* quaſi neglectu & deſidia huius ætatis patientium, jam initia, jam incrementa, ſumit, nunc

ad *excitandos*, nunc *fovendos*, imo *exacerbandos*, tales affectus inſerviat, qui non ſolum, ut *in ſe*, familiarius impendunt ſenibus; ſed etiam eius ſunt indolis atque *ordinis*, ut ut pluribus aliis initia præbeant: aut *conſenſualibus* talium ſucceſſionibus, primum ſtimulum obiiciant. Quale quid luculenter ſeſe manifeſtat, in conſecutionibus, quæ *alvi*, tam *ſegnitiem*, quam obortam inde *ſiccitatem*, in hac ætate familiariſſime ſtipant; Inter quas nempe eminent, 1.) *Flatulentia*, tum aliis variis ataxiis *appetitus*, quietæ *concoctionis*, tranquillæ *diſtributionis*, & *conſenſibus* in diſtans, ad ipſum caput: tum *torminoſis* ſymptomatibus, quamplurimum favens.: 2.) Neceſſitas affectandorum fortiorum *conatuum* voluntariorum expreſſoriorum; quibus iterum *torminoſa*, aut alia circa *Venam Portæ* turbulenta, ſatis promte vero etiam *teneſmodea*, & tanquam per *externam* vim incuſſa, *Hæmorrhoidalia* confectaria, veſtigia legunt.

XLIV.

Certe vero commendanda omnino venit iterum atque iterum hæc ipſa animadverſio, de intentius inſtituendo atatque ordinando aptiſſimo uſu rerum *Non naturalium*, *in ordine ad* ſecretiones & excretiones. Ubi è vera *Phyſiologico Medica* Theoria, *mechanico - organici* habitus humorum, tam ad generalem ſui *progreſſum* ſeu *circuitum*, quam ad *ſpeciales ſucceſſus* ſecretorios, memoriter notam eſſe oportet efficaciam bene ordinati *Motus* corporis *voluntarii*; Cuius nempe legitimus uſus, iuſtiſſima ſubordinatione, veluti naturali, ſupplet, quicquid e quocunque *languore* aut *inertia* motus *pulſorio - tonici*, bonæ ſubactioni maſſæ humorum ad neceſſariam expeditam *fluxilitatem*, & conſequenter, ſecretiones atque excretiones expeditas decedit. Unde quidem certiſſime *Medicum* prorſus haberi debet illud conſilium, ut ſenibus quolibet modo diſſuadeatur *deſidia* illa, cui per pandemiam falſam opinionem *exoptandæ quietis*, ſich zur zur Ruhe zu begeben und in ſeinen alten Tagen etwas zu gute zu thun/ nimium quantum ſponte favent Senes, adeo-

que

que ſuaſoribus, imo vel exactoribus omnino opus habent.

XLV.

Non, inquam neglectim hæc talia haberi usquam convenit, aut integrum ſolum eſt. Unde etiam *temperantiæ* in cibo & potu, admonendi omnino ſunt ſenes. Ea tamen cum moderatione, ne Diæta ſimpliciter *mollior*, ſcrupulosè illis præſcribatur: ſed potius, quicunque etiam *duriori* victui, non ſolum adſueti ſunt, ſed illo etiam delectantur, & ſine velut evidentibus, & certò illis aſſumtis imputandis, incommodis, talia tolerant, iis commendata ſolum moderatione, ingenua quædam libertas circa hæc relinquatur: tanto magis autem proportio *motus corporis*, ad iſtiusmodi uſus, tanto diligentius commendetur atque exigatur.

XLVI.

Ita quidem non, uti trivialis fert uſus, ultimo quaſi loco DIÆTÆ ordinationem attingere, placere nobis potuit; cum naturali ordini longe magis conſonum agnoſcamus, potius, quæ *præcautioni* malorum eventuum quam plurimum inſerviunt, & exquiſitiorem omnino obſervantiam atque uſum merentur, primo loco commendare, quam ſimpliciter à MEDICIS intentionibus commendandis ordiri. Sicut enim maximo jure, tam circa motus corporis, quam aſſumenda alimenta, commendavimus, nimium *mollis* demum introducendæ aſſuetudinis diſſuaſionem: Ita nemo peritus vitio nobis vertet, ſi etiam circà *medicationem* ſenibus adhibendam, non ſolas juſto vehementiores atque turbulentas *amethodias* diſſuadeamus; ſed omnino etiam, quantumlibet alias *utiles* Medicinas, earumque *uſum*, ita prudenter *temperandas* eſſe aſſeramus, ne per *aſſuetudinem* ſubſidiorum adſcititiorum, propriæ *activitatis*, vel deſidia quædam atque negligentia, vel planè quaſi conſulta quædam *abſtinentia*, magis magisque ita adſueſiat, ut deinde, quando Medicamenta aliquandiu negliguntur, *ſpontaneorum* vividorum concurſuum adſuefactus neglectus, certa deinde incommoda poſt ſe trahat. Quæ cau-

 tio

tio tantum abeſt, ut è *ſpeculationibus* fortaſſe profluere reputari mereatur, ut potius vulgo nota ſit hujusmodi offendiculi, varia, & velut uſitata, mala efficacia.

XLVII.

Sicut autem aliarum Medicationum, tam juſto *frequentiorem*, quam etiam quocunque reſpectu minus verè neceſſarium, uſum, merito diſſuademus; ita nequaquam tamen etiam appoſitam, atque rectè *tempeſtivam* talium adminiſtrationem, ullo modo negligendam conſentimus, nedum ut autores ſimus. Inter talia verò omninò primum ordine, & præcipuum etiam dignitate, locum, non dubitamus aſſignare, *artificialibus* etiam illis, de quibus jam locuti ſumus, *ventilationibus* atque *exonerationibus*, *ſanguinis*; etiam ſub indicationibus, ſi non exquiſite quaſi *flagitantibus*, tamen ſufficit, ſi nihil contrarium, & verè *prohibitorium*, objicientibus: Certi nempe, & à ſatis perpenſa *experientia* ſecuri, quod non ſolum nullum detrimentum, ſed longe certius *commoda* & utilitates, & *certæ* & *magnæ* inde ſperari poſſint. Cum vero porrò, naturali etiam uſui conformis ſit, *lentorum* ſeroſorum exoneratio & proſcriptio è corpore, per *ſeceſſum*, cum *alvinis* recrementis; ſenibus autem hi ipſi *lentores*, quàm maximè immineant atque metuendi ſint: Non expedit ſolum, ſed neceſſarium quoque paſſim haberi meretur, ut non ſolum *ſpontanei* harum exonerationum ſucceſſus, nusquam negligantur; verum etiam, opportunis ſubſidiariis *promotionibus*, atque modeſtis *provocationibus*, eousque ſubleventur, ut tanto magis, ſi quid *inuſitati* ſentiatur, (ſive circa illarum *ſucceſſum* non ſatis reſpondentem, ſive circa horum ipſorum humorum alicubi moleſtias faceſſentem *redundantiam*,) leni *admonitione* ad has vias exoneratorias incitetur Natura, ut *extraordinariæ* quantitati, etiam proportionatis *extraordinariis* expulſionibus, occurrat atque ſatisfaciat. Quod quidem tanto utilius fieri poſſe, facile eſt comprehendere, ſi evacuationes tales ſubleventur atque facilitentur, conjuncta mox, aut prævia aut interpoſita, *epicraſi*. Qua quidem etiam ratione tanto melius

ſatis-

ſatisfit, vero ingenio totius periodi ſenilis: quando nempè potius *ſucceſſivis*, & concinnè *ſubordinatis*, *tranquillioribus* & *moderatioribus* eductionibus, negotio ſatisfit, quam ut *repentinis*, & quaſi *tumultuariis*, inprimis autem etiam *fortioribus*, & veluti *rudioribus*, *exſtimulationibus*, ſimul & ſemel, *motus* provocentur: dum interim revera ſæpe numero *materia* ipſa nondum ſit ita ad ſucceſſum ſperatum habilis atque diſpoſita, ut illi recte obſequi valeat: & non potius fruſtraneum tantiſper reddendo, concitatum ita *impetum*, familiares huic eidem ætati circà moralia objecta, ſpem, & inprimis laborem inſuper, fruſtrantia, faſtidioſos *languores*, etiam circà *vitalium* actuum proſecutiones, poſteà oboriri ſentiamus.

XLVIII.

Cum autem veritati Practicæ, cum vera animi applicatione ac intentione invigilantibus, ſatis utique nota ſit incertitudo illa, quæ circà vulgò dilaudatam efficaciam plerorumque remediorum *Alterationis* nomine celebrium, reſpondente deinde practicis neceſſitatibus veritate paſſim ſeſe exſerit: cogitandum tanto magis hinc eſt cuilibet, quidnam è multis, ad *prædiſponendos* atque *educendos lentiores* ſeroſos humores ita quadrare poſſit, ut etiam ſatisfaciat præconceptæ ſpei atque formatæ juſtæ intentioni, per verum effectum deſideratum. Ubi nos quidem nequaquam illi nos mancipamus obligationi, ut etiam *pharmaceuticas* tricas hic enodemus: cum à nobis nihil aliud exigi poſſit, niſi ut *Therapiam*, QUID agendum ſit conſtitutionibus Affectuum ſenilium juſta proportione reſpondens, expromamus: nullo vero jure, ut ultima, (& inprimis juxtà triviales commemorationes abundantiâ potius, quam inopiâ, perplexitatem aliquam objicere apta,) *media* ſeu *inſtrumenta*, recenſeamus. Interim placet tamen ut è plurimis, aut pluſculis etiam, cujusque experientiæ ſe commendantibus, juſtò atque ordinato uſu, profutura his intentionibus & effectibus, nominemus pauciſſima.

XLIX.

Notus eſt ingens paſſim numerus eorum remediorum,

quæ *tenaciorem* humorum conſtitutionem, ad *fluxilitatem* diſponere, partim creduntur, partim ſentiuntur. Nos ex illis unum ſolum aut alterum, præ reliquis, laudamus, Radicem communis herbulæ, *Pimpinellæ albæ umbelliferæ*; &, dextro, atque decenter moderato, uſu, potentem de reliquo, *ſquillam*; herbas *antiſcorbuticas*: aut Infuſa illarum, cum propriis ſpiritibus *abſtractitiis*, (aut è viridibus Herbis, vino aliquamdiu ad ſubmerſionem infuſo, & deinde in ſpiritus formam abſtracto, paratis.) Imo Aquam talem ſpirituoſam, *Veronicæ*, cum vino ad fermenteſcentiam maceratæ, deſtillando deinde, donec dilutiſſima & nullum ſpirituoſitatis notabile prædominium offerens, ſed tamen odore atque ſapore eminens, ſpirituoſi & aquoſi concurſu, exiverit. E Gummi reſinis, *Ammoniacum*; parciore vero uſu *Galbanum*, parciſſimo, *Myrrham*. Neque tamen etiam efficacia, nequaquam contemnenda, *reſolutoria* ſeu *attenuatoria*, cum *evacuatoria*, pollere diſſentimus, ipſum etiam *Agaricum*, in Infuſionibus, aut leniter inſpiſſato Extracto, pro *variatione* formularum, adhibitum. Radix etiam *Ari*, tempeſtivo uſu, non deeſt ſuis uſibus: In magis phlegmaticis, (etiam ab ipſo habitu ſeu temperamento) largior uſus *Zingiberis*: imò *Capſici* ſeu vulgo dicti *Piperis Indici*, inprimis aceto conditi, uti paſſim in maritimis emporiis proſtat, tanquam in acetariis, laudabili effectu pollent. Omnia verò valdè *acria*, eo maxime nomine magis ſuſpecta haberi, aut certè benè diſpenſari & adminiſtrari debent, ut magis deſtinentur *frigidioribus*, jam ex univerſo habitu, quam vel adhuc, vel alias, floridiore temperamento potitis.

L.

Inter ipſas autem *Evacuationes*, promtum nimis & audacem uſum *Vomitionis*, ſenibus non ſine cauſa diſſuademus. Cum enim Atoniæ *flatulentæ* expoſiti ſint Senes, & quidem non tam æque, ut vulgaris fert opinio, per *frigefactionem* ventriculi, à *pituitoſis frigidis* humoribus ſimpliciter; quam, multo certius & familiarius, à *ſpaſticis* muſſitationibus, propter varias circa *Venam Portæ* inſtruendas *motitationes*, emicantibus,

bus, qualibus per acerbiorem *ſtimulationem* fortioris motus, nequaquam recte conſulitur aut ſatisfit, ſed potius novæ turbæ objiciuntur: ſequitur inde certè facilè eventus ſummopere heteroclitus & contrarius, ut Flatuum *motus*, qui nimio tolerabilius ad *inferiora* dirigi debebat, ad *ſuperiora* revocetur. Qui certe ſolus affectus, à nobis obſervatus eſt in numeroſis exemplis, eas turbas & moleſtias objeciſſe, ut ordinem efficiendi non animadvertentes, miras aliquoties opiniones circa *cauſas* talium accidentium confingere neceſſe haberent: ſine ullo uſu, aut ſolida ratione. Egit de his pluribus D. D. Præſes in Diſput. propria de *Flatulentiâ*.

LI.

Sicut autem in genere, nihil *impetuoſum* ſenibus conducit, aut usquam tolerabile eſt; ita etiam *Evacuationes* per *alvum* quanta fieri poteſt *lenitate* & *modeſtiâ*, promovere aut evocare potius, quam exſtimulare, conducit, imò neceſſarium potius eſt. Tantò magis in ſubjectis, quæ quocunq; modo *ſenſibilitatem* inſignem, aut univerſum *langvorem* atque *debilitatem* jam præ ſeſe ferunt. Unde quidem jam laudatæ *Laxationes* per *epicraſin*, in forma *Infuſorum, Vini Medicati*, commodiſſime offeruntur, aut Pilulæ temperatæ, (cavendo tamen ab *Aloë*,) parva mole & quantitate; quæ ea doſi, ut bis vel ter perdiem laxent, *repetendo* per plures, continuos, aut alternos, dies, optime hic ſe gerunt: Ubi v. g. *Extracta Abſynthii*, ubi præſto eſt, *Cichorii* Radicum, *Fumariæ*, *Gentianæ*, *Centaurii* Minoris, cum ipſo *Extracto Panchym. Crollii* ita ſociari poſſunt, ut parva doſis, viij. ad X. granorum, Laxationem, ad duas, tres ſedes, nempe pro diverſa ſenſibilitate individuorum, efficiat. Quod proinde ita ad quæſitam *Euphoriam*, non tam ſolum tolerantiæ, quam etiam bonæ efficaciæ Medicæ, proſequi conveniet. Cæterùm, ubi reliquæ circumſtantiæ conſpirant & conſentiunt, tam in *flatulentis* importunis, quam ipſis denique *Colicis*, caſibus, *Clyſterum*, uſus *emollientium, lubricantium*, atque *mitigantium*, plurimum conducit.

Sti-

Stimulationes autem, & aliæ, & inprimis *Aloëticæ*, quin etiam nimis *frequens* aut *largus* uſus *Gummi-reſinarum*, vitari debet: utpote *teneſmis*, imò altioribus morſibus *torminoſis*, quaſi *Hæmorrhoidariis*, anſam præbens.

LII.

Vt aliàs omni ætati, ita etiam ſenili, liberior *Tranſpiratio*, bono ſuo ſucceſſu quàm plurimum conducit; qualibuscunque autem defectibus, non levia in contrarium incommoda, imò pericula objicit: Ita eſt etiam hujus bonus atque legitimus ſucceſſus non ultima ex illis rebus, ad quarum providam conſervationem, & omnis detrimenti evitationem intenti eſſe debeant ſenes. Inprimis autem commendandam illis habemus, juſtam conſiderationem ac opinionem, & proinde etiam obſervationem & exſecutionem, illorum *ſudorum*, qui ſeneſcentibus aliquando *ſpontè* eveniunt: Maximè verò, poſt *primum ſomnum*, aut poſt *mediam noctem*, imo vel demum *tertiâ* hora poſt mediam noctem: & quidem præcipuè circa *æquinoctia*, aut ſub ipſo decurſu demum *veris* ac *autumni*. Quibus nempè, ſi patientes tales placidè indulgeant, iisque ſimpliciter progreſſum ſuum ita concedant, ut ſolum non *impediantur*, licet non æque poſitivè etiam *promoveantur*; inſervit hæc tolerantia plurimum, ad *præcavendum duplex* aliud incommodum, & poſterius quidem tam in ſe ingens, quàm pluribus pejoribus ſucceſſibus viam quaſi pandens. Quorum nempè *primum*, eſt, ſtatarius atque diuturnus *languor*, tam *animalium* motuum, ſub ſchemate ſenſus multæ & conſtantis *gravitatis*, corporis, & inprimis artuum; quam *in vitali* claſſe, *appetitus*, *concoctionis*, *excretionum*, *quietis*, variæ *faſtidioſæ* turbationes. *Alterum* autem importunius erumpit, in *congeſtiones* atque *reſtagnationes Rhevmaticas*, *Rhevmatico-arthriticas*; & perplexam talium *titubationem*, ab exterioribus ad *interiora*, non ſine periculoſioribus ſubinde ulterioribus conſecutionibus. Sicubi vero etiam, cum maturo judicio, è re videatur, hujusmodi Naturæ ſatis uſitatum inſtitutum, apud alios *imitari*; prudenter certè res gerenda eſt, ut

omnes

omnes reliquæ ordinariæ *excretiones, alvi, urinæ*, quin ipſius *tranſpirationis* in ordinario ſui gradu, in expedito anteà ſint, imo vel *alvina* illa,& per eam *mucoſitatis* ſeroſæ,largior aliqua *ventilatio* præmittatur: tum etiam quicquid ad *lentorum* æque atque *tartareæ ſalſuginis* ſeroſæ (quæ in *arthritico-rhevmaticis* Urinis ſeſe ſiſtere ſolet,) correctionem & eductionem confert, illi prius proſpectum ſit, antequam ejusmodi etiam *Diaphoretica* commotio, & inprimis modeſtè repetenda, in uſum trahatur.

LIII.

Manuducit nos veluti hæc res ad dicendum aliquid, de uſu *Balneorum* atque *Thermarum* pro Senibus. Niſi *præparatum* ſit optime corpus, & benè adeo *conſpirabile* redditum, detractum etiam quantum fieri poteſt, ſit cuicunque *dyſcraſiæ* ſenſibili humorum; quin etiam, ubi vel minima adeſt indicatio, ſangvinis *ventilatio* præmiſſa: ibi propior certè eſt incommodis inducendis, quæ vero ſperari poſſent, iis non exhibendis, uſus talium Balneorum. Siquidem etiam *internus Thermarum* uſus, niſi tam *materia*, quam *viæ*, bonæ æquabili ξυμπνοίᾳ ſatis aptatæ ſint, facilè inducit *inæquales* decubitus, *reſtagnationes*, *gravitates rhevmatodes*; cum moleſta illa nec unquam etiam contemnenda, facili extrorſum introrſum *convertibilitate*, plurium, quam quidem vulgo creditur, aliorum heteroclitorum ſchematum, architecto. Ubi nempe non negligendæ ſunt illæ vulgi noſtratium expreſſiones: Es ſchlage oder liege ſo groſſe Müdigkeit in denen Gliedern „ ſeyen ihnen Bleyſchwer „ es gehe etwas an ihnen umb „ habe ſchon lang am Leib herumb gezogen „ ſich endlich da oder dorthin feſte geſetzet „ oder ſeye gegenwärtiger innerlicher Zufall (usque ad *Febres Acutas inflammatorias*, aut ad minimum ſatis acres *Catarrhales*, aut *Cholericas* &c.) darauf erfolget/ ꝛc. Vere tamen vix aliis Senum, ſecuriùs uti integrum eſt, Balneis *naturalibus*, inprimis paulò fortioribus, quam iis, qui adhuc ſatis *vividæ* atque *validæ* ſunt conſtitutionis. Et habenaliter conſtituti, quod metuant de ſuccedentibus *tumoribus*; inprimis

mis *ſpongioſiores*: quales tamen propemodum propriisſime ſunt ii, qui incommoda ſenii familiarius ſubeunt.

LIV.

Quamvis autem in aliis ætatibus, *diureſeos* uſus, tanquam ſubintentione aliqua deſtinatus, non æque in multam conſiderationem veniat; meretur tamen certe in ſenili ætate ita reſpici, ut ad minimum ſenſibilioribus *defectibus* ſpontaneorum ſucceſſuum, conſiliis & auxiliis idoneis, velut vigilantius proſpiciatur. Cavendo interim à temerariis, *acrioribus*, aut *heteroclitis*, *ſtimulis*; quibus frequentem, atque largiorem, uſum *Salium volatilium*, merito annumeramus. Quæ vero, ſub efficacia etiam ſeri *lentores* corrigendi, qualemcunque inclinationem ad *urinæ* expurgationem promovere valent, illa habent commodiorem locum: ut *AriRadix*, *Pimpinellæ albæ*, *Vincetoxici*; *ſalia media vitriolico-alcalica*: imo, nemini ſenum metuendum, *Nitrum*. Conſervando interim ſemper, *ſociam* quaſi, imò vel *præviam*, libertatem etiam *alvi*: & omnes intempeſtivas atque præcipites *proturbationes* ad *Diureſin*, prudenter evitando.

LV.

Ut vero etiam aliquid, ſecundum tamen filum noſtræ tractationis magis ut in genere, de Affectibus ſenilibus, *Therapevſi* juſta tractandis, ut in *ſubalternis* ſpeciebus, dicamus, diſtribuemus illos per claſſes quasdam. Ita, qui *capiti* accidunt, ut eminùs *Hæmorrhoidalia*, aut utcunque *Hæmorrhoica*, fundamenta ſequuntur; ita certè *præſervationi* ſubſervit etiam, prudens uſus *ventilationum* ſangvinearum. Quando vero *Catarrhales* reſtagnationes repræſentant affectus tales, (quæ tamen niſi de totius *Maſſæ ſangvineæ congeſtoria ſtagnatione*, non procedere, nempe *ſecedere*, poſſunt:) habet præcipuum uſum, & quidem præſentiorem, dextra adminiſtratio tolerabilis *purgationis*. Subjunctis tandem, quæ *Catarrhalem* reſolutionem atque diſcuſſionem, certius promovere valent.

LVI.

Valet quidem idem omninò, etiam de *pectoris* affectibus apud Senes; Interim illud adhuc, quantum experientia compre-

prehendimus, monendum habemus, quod *Aſthmaticæ* ferociores & obſtinatiores *contentiones*, multum uſum aſſequantur è ſangvinis *ventilatione*: Qualis, ſi ullo modo jam uſurpari *ſvevit*, (aut *ſcarificationes* etiam) in ejusmodi ſubſecutionibus non poteſt negligi, ſine magnis impedimentis, imo certius fruſtratione, boni, & certiſſimè quidem *conſtantis*, effectûs reliquæ curationis. In qualibus etiam caſibus, monemus eos, quibus obtingit ſpectatores potius quam actores talium rerum eſſe, animaduertere, quid per inconditum uſum *ſalium volatilium*, ad hujusmodi conſtitutiones, impetrari ſentiatur. Ubi nempe non ſolùm, quid *ſtatim*, commodè aut incommodè ſuccedat, obſervare juvabit: ſed etiam quid de tempore in tempus *ſubſequatur*, in melius, aut deterius, & tandem certiores *Tumores*. Meritò vero etiam diſpicere neceſſe fuerit, quid fortaſſis in uno aut altero patiente etiam actualis *aſſuetudo* prægreſſa, *Hæmorrhoidalis* evacuationis, poſthac autem deficiens, ad præſentem aliquam talem *pectoris* anguſtiam, aut intimiorem quoque læſionem, conferre potuerit? Cum tam in *virili*, quam *fœmineo* ſexu, notiſſima ſit *pectoris* multiplex anguſtia, poſt *menſium*, & *Hæmorrhoidum* retentiones. De qua re etiam aliquid innuit *Rhodius*, in Obſerv. ſuis, ſub Titulo: *Phthiſeos, per reſerationem Hæmorrhoidum ſublatæ.* Alias autem habet hic etiam uſum Evacuatio *Catharctica*, prudenter repetita.

LVII.

Quæ vero circà *præcordia* & *ventriculum*; *Hypochondria*, inprimis *ſiniſtrum*: *Epi- & hypogaſtrium*, *torminoſis* ſchematibus: *flatulentia* importuna: *tenesmodea* pathemata: *diarrhoeæ*; aut contra, *ſiccitates* alvi, imo & *ſtricturæ*: aut *Choleriodes* exacerbationes, *ſiccæ* aut *humidæ* &c. Senibus obtingunt, non manifeſtius ab externis incitamentis ſubnata; Illa exigunt utique prudentem relationem atque collationem, ad *Hæmorrhoidales* reſpectus & *apparatus*: cum *intermediis* ſuis, *ſpaſticis* contentionibus, & horum omniũ variis phænomenis. Quibus proinde rebus conveniunt 1) *Ventilationes ſangvinis* conſentientes; 2) mites atque placidæ promotiones evacuationum *alvinarum*, per *Lenientia*, *Incidentia*, *Abſtergentia*,

Clyſteres: & denique etiam *Tonica* potius, quam cujusquam alterius generis *Anodyna*. Quibus nempè ſcopis, jam ſuprà nominata aliqua, & tandem etiam *temperata* alia quædam *aromatica*, & inter hæc *Cortex* vulgo *Chacarillæ* dictus, connumerari merentur. *Acriora* enim ſeu vulgo dicta *calidiora aromata*, licet in *ſubſtantia*, & *moderato* inprimis uſu, ſenibus non æque inutilia ſint; aliter tamen ſe res habet cum *ſeparatis* atque *concentratis activioribus* eorum partibus: ut *oleis deſtillatis*. De qualibus *acriùs* calidioribus, ſanguinem quoquo modo *impetuosè* potius & *inæqualiter*, quam *placidè*, commovere & exagitare aptis, illud utique aſſeveramus quod ſenio tantundem, quàm aliis etiam ætatibus præſertim jam ad p. n. *ſenſibilitatem* deductis individuis, facile damni conciliare poſſint.

LVIII.

Rhevmatico-arthriticis accidentibus, fruſtra adhibentur *alterantia*, *diſcutientia*, *catarrhalia*, maxime omnium autem, *nervina*: ut peſſimè omnium, *anodyna*: niſi optimè *præparatum* ſit corpus. Antè omnia verò ſuccurritur iisdem, ubicunque aliquid *Hæmorrhoicum* perveſtigari poteſt; tali ſcopo ſatisfacientibus promotionibus ſanguinearum *ventilationum*: &, (quod quidem ſub *præparatione* corporis, nomine ſolo tacta, comprehenditur,) lenium *Carthartico-Diureticarum*: Illud autem præjudicium maximoperè diſſuademus ad animum admittere, quo, vulgatiſſimo more, multis talibus, circà *ventriculum* & *inteſtina*, turbis, aſſignatur, tanquam cauſa, *frigida* intemperies horum viſcerum: Cum potius, cum varia *ſenſibilitate* reciproce conſpirans *toni* & *atoniæ* variatio, incuſari mereatur: Hanc vero longe magis *ſanguinis reſtagnationes* & *congeſtiones* circà has partes, (*ſplenico-gaſtricam* venarum ſodalitatem, imo *hæmorrhoidalem* ramum, ejusque dependentias,) foveant, quam ullum aliud, intus in inteſtinis contentum.

LIX.

Iſchiadico-Podagricis, jam pleniorem ſui formam adeptis, affectibus, ſed tamen adhuc *nuperius* natis, niſi, poſt

generaliores *ſanguinis* ventilationes, ſpecialior *Hæmorrhoidalis* exoneratio, aut per *Hirudines*, cum omni dexteritate applicitas, eductio, præcipuum ſolamen, & totius curationis fundamentum, præſtet, reliqua certò inutilia erunt. Ubi etiam quàm maximè cavere jubemus, à *Narcoticis* internis, & *repellentibus* externis. Quid vero, quod etiam ſincerior *mitigatio*, jam *contumaciorum* horum affectuum, ſine talibus *ſangvinis* ventilationibus, fruſtrà expectetur. *Hæmorrhoidalium* autem, evidentiorum *apparatuum*, nedum *exituum*, quaslibet imperitas, inprimis autem *repreſſorias*, reformationes, tanquam certiſſimam in deterius ruinam machinantes, ſeriò diſſuademus.

LX.

Apoplexia, *Hemiplexia*, *Paralyſis* vera, in ſenili corpore, rariſſimè *palliationem* aliquam admittunt, aut *primæ* illæ ſaltem, *diuturniorem* dilationem, quin *mortem* pediſſequam habeant. Quicquid in his, à vanis opinionibus, & tralatitiis, perpetua interim experientia irritis, tentaminibus alienum, ſed tam experientiæ, quam rationi magis conſentaneum, bonæ ſpei, foveri poteſt, illud conſiſtit ante omnia, in *præſervatione* quæ longe certiſſimè, ſpontaneis, jam adſuetis *hæmorrhoidalibus*: aut *artificialibus ſanguinis exonerationibus*, magis, quam ulla alia re obtinetur: quamlibet utique etiam aliarum debitarum *excretionum*, legitima & ſolertior promotio atque conſervatio, nequaquam negligi debeat. In ipſis autem jam præſentibus, eventibus talibus, *veræ*, iterum dicimus, *Paralyſi*, & penitiori *Hemiplexiæ*, nedum *Apoplexiæ*, ne quidem in *viridi* ſenio aliquid certæ ſpei reſtat: nedum in *languidiore*, jam annoſiore. Si tamen *intemperantia* aliqua propius prægreſſa, aut *incontinentia* circà frigus, inprimis *præcordiis*, & calente reliquo corpore, admiſſum: quod vehementes *vertigines*, non huic ſolum, ſed etiam propiori adhuc ætati, ſuſcitat, è ventriculi conſenſu, præceſſerit, quin etiam alias ut in ancipiti caſu, habet quidem locum provocatio *Vomitus*: ſed tamen præmiſſo, ſi modo fieri poſſit, aut certe adjuncto, etiam *Clyſtere*, & quidem, non inepta antiquiorum obſervantia, *acriore*. Ubi vero *colorata* ſimul comparet facies, & vaſa circa tempora *turgent*; ibi

ibi quidem *Venæſectio*, & *larga* præterea, nequaquam omittatur: quanquam eadem, etiam extra hoc phœnomenon, tamen plus ſpei boni eventus foveat, quam ullius detrimenti. Idem etiam ſtatuimus, de vero *Catarrho ſuffocativo*, fœminis quam viris familiariore: nempe, ut *ſanguinis eductio* in uſum trahatur; non autem æque, vel *vomitus* vel *acres Clyſteres*; ſed potius lenior *alvi* apertio, *pectoris* autem veluti ſubtiliter aperitiva & reſolutiva, liberatio, magis peragatur per *tenuia* talia *reſolutivo-bechico-Diuretica*, quibus bono jure eminente loco accenſemus Radicem *Pimpin. Umbelliferæ*: Cujus Radiculæ *Eſſentia*, egregiam efficaciam habet in ejusmodi, aſperam arteriam atque pectus obſidentibus, *Catharrhalibus* reſtagnationibus, irritationibus, & jam oppletionibus, jam ſtricturis, ſi nuda, ſine vehiculo, ad pluſculas guttas, XX. XXX. aliquoties per diem, deglutiatur. Remittente verò Catarrhi ſuffocativi primo impetu, mixtura è duabus partibus *cauſticæ Tincturæ alcalicæ*, cum una *ſpiritus C.C.* uſum non obſcurum præſtat; bis ter per diem, à XXX. ad XL. gtt. Sicut etiam ipſa talis *Tinctura*, non neglecta interim *alvi* etiam reſeratione, in *Paralytodeis*, & *Apoplexiæ* metum obiicientibus, *vertiginoſis* affectibus *recentioribus*, bonum effectum præſtitiſſe plus ſemel obſervata eſt.

LXI.

Pro Concluſione pauca dicere in mentem venit de Diæta ſenum *calidiore*; occaſione dicterii illius uſitati: *Vinum, Lac Senum.* Vbi nempe equidem prudentem uſum *condimentorum* aromaticorum, cibis, auxilio aliquo tali egentibus, adhibendorum, omni ætati utilem magis quam noxium judicamus: tantò certius autem Senibus, utilitatem certam exhibere, certi plane ſumus. Commendamus autem, iterum dico, *temperante* uſu, *Zingiber*, & perperam nimiæ caliditatis inculpatum, *piper*, quod potius *fermentationem*, ſtatim & ſubit & juvat, in ipſo ventriculo. *Sinapi* etiam, & noſtrates herbulæ *culinares*, cibis incoqui ſolitæ, uſum certum præſtant. Neque vero *Salis*, ad debitum moderamen, ſufficiens uſus, negligendus: *Aquæ* vero *ſpirituoſæ*, ex *aromatibus*, aut *acribus* penetrantioribus Radicibus, Herbis, ſeminibus,

ab-

abſtractæ, nunquam certè, niſi quidem longè moderatiſſimo, & verè *Medico*, uſu, quidquam commodi potius, quam incommodi, pollicentur: Utpote longe certius Maſſam humorum ad *lentorem* diſponendo, quam ſperatam *attenuationem* iisdem conciliando. *Vinum* autem ipſum, bonum potius, atque purum, quam valdè *forte* non utique male conducit Senibus; ante omnia tamen *adſuetis*. Interim, quibus etiam *ſpirituoſiora* placent, iis præferendum cenſemus hauſtum boni alicujus, & ante omnia quidem *ſinceri*, vini *exotici*, *dulcis*: *Hiſpanici*, *Canarienſis*, imò modo ingenui, *Gallici*. *Hungarica* Generoſiora, commovent valde ſanguinem; modeſtè tamen uſurpata, nec ipſa nullam laudem merentur. Ab immoderatiore autem, & ad *ebrioſitatem* usque, & tanto magis inter *eſculentas* oppletiones ventriculi, in abuſum deductum vinum; & quibus præterea ſenibus non benè facilè decedit *Urina*, *humidorum*, inprimis autem talium *acriorum*, aſſumtæ *quantitati* ſatis parallela, illis omnis largior vini generoſi uſus, certius, gravius, & diutius, turbat caput: & ſternit eo ipſo aditum, ad frequentiores hujusmodi *congeſtiones* atque *reſtagnationes* ad hunc locum, *Vertiginoſas*, *catarrhales*, *ſenſibus* ſuperioribus inimicas, *fauces*, *pectus*, imo & *ventriculum* ita obſidentes, ut inde locutio illa vulgi proceſſerit: Es ſeye ihm der Fluß in den Magen gefallen. Qualibus deinde rebus, ſub *calidiore* diæta obortis, nihil alienius eſt, quam ſubvenire etiam velle remediis *calidioribus*, pro *capite*, *genere nervoſo*, *ventriculo* roborando, *frigido* ventriculo refocillando, *pituitoſis* humoribus concoquendis: Cum ibi peritus uſus *Nitri*, (in ſubſtantia inquam,) ſed adhuc peritior interventus, laudatæ illius *Tincturæ alcalicæ*, imò *dilutiones*, *evacuationes*, & *ſtagnationum avocationes*, quicquid hic fieri poſſit & debeat, unice præſtent: Et eo ipſo etiam proprium patientium conſilium, per *ſpirituoſa* ſibi conſulendi, certius fovendo imò augendo malo, inſerviat, quam in ordinem redigendo.

LXII.

Quæ vero communi opinione, aut ex aliqua etiam parte verius, affectibus *ut ſingularibus* conveniunt, de iis, uti non propriè poſtulat noſtri inſtituti ratio, prolixè ſermocinari; Ita commendamus

damus tantò magis,ut decenter expendatur noſtræ huc usque deductæ tractationis, verus *nervus*: qui in eo unicè conſiſtit,ut nunquam quidquā ſperetur bonæ, & inprimis *conſtantis*, efficaciæ, circa hujusmodi Affectuum *ſpecialiores* medicationes: Niſi & certa, & dextra, conſideratio atque tractatio, *conſpirationis* illorum ad alios *generaliores* & quaſi *fundamentales*, ſed tamen hoc ipſo etiam firmiſſimum *nexum* ſervantes, & fovendo magnoperè concurrentes,& ſcitiſſimè, & peritisſimè, reflectatur atque dirigatur. Hac enim ſola ratione, in hac ætate, ad *ſpontaneas vividiores* vindicias œconomiæ ſuæ, plus minus inerte & effœta, adeoque *artis* ſolatia, ſed tamen ordini conſulto potius, quam *turbulentis* tentaminibus ſubnixa, exſpectante: *irritas* autem, *multas*, & *varias* etiam, Artis *obturbationes*, magis magisque *faſtidiente*, *tranquillioribus* autem ſucceſſuum oeconomiæ ſuæ expeditionibus atque ſublevationibus mirè gaudente, aſſequi omninò licet ſperatos uſus, & deſideratos bonos effectus impetrare.

Minimè vero quidquam horum, ſine & Mentis, & Conſilii directione, & operis ſolida ad felicem effectum deductione, à Divinæ benedictionis Omnipotente adſpiratione. Cui proinde, ut omnia noſtra opera in acceptis referimus atque commendamus, ita etiam perpetua ejusdem præſidia, nobis, aliisque, ſincerè deſiderantibus, devotè exoptamus & exoramus.

SOLI DEO GLORIA.